

Riikka Aittolampi

YHDESSÄ TEKEMÄLLÄ

Toiminnallinen ryhmäytymispäivä 3-4 luokkalaisille

Opinnäytetyö

CENTRIA- AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Huhtikuu 2014

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö	Aika	Tekijä
Humanistinen ja kasvatustuala, Ylivieskan yksikkö	Huhtikuu 2014	Riikka Aittolampi
Koulutusohjelma		
Kansalaistoiminta ja nuorisotyö		
Työn nimi		
YHDESSÄ TEKEMÄLLÄ. Toiminnallinen ryhmäytymispäivä 3-4 luokkalaisille		
Työn ohjaaja	Sivumäärä	
TT Vesa Nuorva	41+24	
Työelämäohjaaja		
Nuorisotyönohjaaja Soile Autio, Ähtärin seurakunta		
<p>Opinnäytetyöni tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa materiaalipaketti toiminnallisen ryhmäytymispäivän järjestämiseksi alakoulun 3-4 luokan oppilaille. Hanke oli työelämälähtöinen ja sen hankkeistaja oli Ähtärin seurakunta.</p> <p>Työn tietoperustassa käsiteltiin seurakunnan ja koulun välistä yhteistyötä. Tarkastelun kohteena oli myös lapsen kehitys 9-10 vuoden iässä. Tietoperustan kolmannessa osassa käsiteltiin ryhmän kehitystä keskittyen erityisesti koululuokan toimintaan ryhmänä. Tarkastelun kohteena oli myös ryhmän turvallisuuteen vaikuttavat tekijät. Tietoperustan loppuosassa käsiteltiin toiminnallisia menetelmiä ryhmätoiminnassa.</p> <p>Tuloksia kuvaavassa osuudessa keskityttiin materiaalipaketin kokeilupäivien antamien tulosten esittämiseen. Kokeilupäivien palautteen perusteella materiaalipaketti osoittautui toimivaksi ja muuntautumiskykyiseksi. Materiaalipaketin sisältö rakennettiin monipuoliseksi ja helppokäyttöiseksi.</p> <p>Valmis materiaalipaketti on liitetty raportin loppuosaan liitteenä.</p>		
Asiasana		
alakoulu, kirkon nuorisotyö, koululaiset, kouluyhteistyö, ryhmätoiminta, toiminnallisuus, yhteistoiminta		

ABSTRACT

CENTRIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Humanities and Education, Ylivieska	Date April 2014	Author Riikka Aittolampi
Degree programme Civic Activity and Youth Work		
Name of thesis DOING TOGETHER. Functional grouping day for the 3 rd and 4 th graders.		
Instructor Dr Vesa Nuorva		Pages 41+24
Supervisor Youth worker Soile Autio, parish of Ähtäri		
<p>The objective of the thesis was to develop and implement a package of materials for arranging a functional grouping day for the 3rd and 4th graders. The need for this project rose from the work life. This project was carried out in cooperation with the parish of Ähtäri.</p> <p>The theory part of this thesis focused on the cooperation between the school and the parish. It also focused development of a child at the age of 9 and 10 years old. The third part of the theory part focused on the evolution of a group, and particular on how a school class works as a group. In addition, the theory part focused on group safety factors. The end of the theory part focused on operational methods in groups.</p> <p>The results section focuses on describing the results of the testing of the material package. The feedback of the test days proved that the material package worked. The content of the material package was designed to be versatile and easy to use.</p> <p>The material package is enclosed to the thesis.</p>		
Key words church youth work, cooperation, co-work between the school and the church, functionality, group activities, primary school, pupils		

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	2
2 TAUSTATIETOA KEHITTÄMISHANKKEESTA	3
2.1 Tavoite	3
2.2 Taustaa hankkeelle.....	4
2.3 Hankkeen toimintatavat ja tarvittavat välineet	7
3 TIETOPERUSTA	10
3.1 Seurakunnan ja koulun yhteistyö	10
3.2 Lapsen kehitys 9-10 vuoden iässä.....	13
3.3 Ryhmän kehitys.....	15
3.3.1 Turvallinen ryhmä	17
3.3.2 Toiminnalliset menetelmät	19
4 TOIMINNAN SELVITYS JA KUVAUS	21
4.1 Toiminnan suunnitelma	21
4.2 Toteutus	26
4.3 Tulokset	30
5 POHDINTA.....	36
LÄHTEET	39
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kehittämishankkeen tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa materiaalipaketti toiminnallisen ryhmäytyspäivän järjestämiseksi alakoulun 3-4 luokan oppilaille Ähtärin seurakunnan nuorisotyön käyttöön. Hanke on työelämälähtöinen ja sen tilaajana on Ähtärin seurakunta.

Seurakunnan ja koulun välinen yhteistyö on tärkeää. Hyvä ja toimiva yhteistyö rikastuttaa koulun arkea ja tarjoaa seurakunnalle aitiopaikan osallistua lasten ja nuorten elämään. Yhteistyö ei ole itsestäänselvyys nyt eikä tulevaisuudessa. Yhteistyön onnistumiseksi molemminpuolinen kunnioitus ja keskusteluyhteyden ylläpitäminen ovat tärkeitä. Itselläni on ollut mahdollisuus tutustua yhteistyöhön niin koulun- kuin seurakunnan työntekijänä. Työskentelen tällä hetkellä Ähtärin seurakunnan palveluksessa nuorisotyönohjaajana, aikaisemmin olen työskennellyt pitkään koulumaailmassa. Työhistoriani vuoksi koulun ja seurakunnan yhteistyötä kehittävä hanke tuntui mielekkäältä.

Työni tietoperustan ensimmäisessä osassa käsittelen lyhyesti seurakunnan ja koulun välistä yhteistyötä ja sen perusteita. Toisessa osassa käsittelen lapsen kehitystä 9-10 vuoden iässä. Tietoperustan kolmannen osan muodostaa ryhmän kehityksen kuvaaminen ja toiminnallisten työtapojen esittely. Valmis materiaalipaketti löytyy työni liiteosasta.

2 TAUSTATIETOA KEHITTÄMISHANKKEESTA

2.1 Tavoite

Kehittämishankkeen tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa Ähtärin seurakunnan nuorisotyön käyttöön materiaalipaketti toiminnallisen ryhmäytyspäivän järjestämiseksi alakoulun 3-4 luokan oppilaille. Kehittämishankkeen toisena tavoitteena on kokeilla valmista materiaalipakettia käytännössä kahden koululuokan kanssa. Materiaalin valmistumisen jälkeen tavoitteena on, että seurakunnan nuorisotyön kouluyhteistyössä voidaan hyödyntää tätä valmista materiaalipakettia.

Kehittämishankkeen kohderyhmäksi valikoituivat 3-4 luokkalaiset koulun toiveiden mukaisesti. Koulun kokemuksen mukaan juuri nämä vuosiluokat tarvitsevat eniten tukea ryhmäytymisprosessiin. Alkuopetuksen luokat ovat takanapäin ja usein luokanopettaja vaihtuu joko 3. tai 4. luokalle siirryttäessä. Joissain tapauksissa myös alkuopetuksen luokkia yhdistetään 3. luokalle siirryttäessä ja tällöin myös luokan kokoonpano muuttuu.

Idea opinnäytetyöhön tuli työelämäohjaajaltani ja kehittämishankkeen tavoitteena on tehdä valmis materiaalipaketti joten opinnäytetyöni on hyvin käytännönläheinen ja syntyy tiiviissä yhteydessä työelämään. Tavoitteeni on tehdä opinnäytetyöstäni mahdollisimman selkeä, ymmärrettävä ja helppolukuinen kokonaisuus. Hakala (2004) mainitsee hyvän opinnäytetyön ominaisuuksina juuri käytännönläheisyyden, tiiviin yhteyden työelämään sekä selkeyden ja ymmärrettävyyden. (Hakala 2004, 31–33.)

2.2 Taustaa hankkeelle

Kouluyhteistyön valikoituminen opinnäytetyön aiheekseni oli hyvin selvää jo opintojeni alusta saakka. Ennen Ähtärin seurakunnan palvelukseen siirtymistä olen työskennellyt useita vuosia opettajana koulumaailmassa niin ala- kuin yläkoulussa kahden eri kunnan alueella. Koulun ja seurakunnan yhteistyö on ollut hyvin monipuolista ja sujuvaa molemmissa kunnissa. Koen tärkeäksi myös sen, että olen voinut tutustua seurakunnan ja koulun yhteistyöhön molempien toimija-osapuolten näkökulmasta käsin.

Koulumaailmassa opettajat työskentelevät usein yksin luokkansa kanssa ja valitettavan usein työskentely on myös hyvin teoriapainotteista. Opettajana toimiessani luokallani oli kerran mahdollisuus päästä mukaan toiminnalliseen ryhmäytyspäivään. Kokemus oli hyvin positiivinen niin itselleni kuin luokallekin. Tätä taustaa vasten toiminnallisen hankkeen toteuttaminen tuntui luonnolliselta ja selvältä valinnalta opinnäytetyön aiheeksi. Hankkeessani voin yhdistää kaksi itselleni tärkeää asiaa koulumaailman ja nykyisen nuorisotyönohjaajan työni mielekkäällä tavalla. Työni hankkeistaja Ähtärin seurakunta saa hankkeen tuloksena käyttöönsä valmiin materiaalityökalupaketin, jota voidaan käyttää niin kouluyhteistyössä kuin muussakin nuorisotyön ryhmäytystoiminnan järjestämisessä.

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön strategian pohjana oleva kristillinen ihmiskäsitys korostaa kristillisen uskon lisäksi myös lähimmäisen rakkauden toteutumista. Kristillisiin arvoihin sisältyy lähimmäisen rakkauden lisäksi myös toisen ihmisen kunnioittaminen ja tasa-arvoinen kohtelu. Luojan luomana jokainen ihminen on ainutkertainen ja arvokas. Kasvatuksen eräs tehtävä on vahvistaa lasten minäkuvaa ja itsetuntemusta sekä ohjata lapsia keskinäiseen kunnioitukseen. Ihminen on tarkoitettu elämään ja toimimaan yhdessä toisten kanssa sekä ottamaan vastuuta

lähimmäisestään. (Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa. 2010, 4-10.) Tätä taustaa vasten ryhmäyttävää toimintaa voi perustella hyvin myös kristillisen ihmiskäsityksen pohjalta.

Ähtärin seurakunnalla ja koulutoimella on pitkät yhteistyöperinteet. Pääasiallisesti kouluyhteistyö alakoulun puolella on ollut päivänavauksia ja koululaisjumalanpalveluksien järjestämistä sekä oppituntivierailuja. Yläkoulussa edellä mainittujen yhteistyömuotojen lisäksi seurakunnan nuorisotyö, kaupungin nuorisotoimi ja yläkoulu ovat järjestäneet yhteistyössä usean vuoden ajan 7. luokkalaisille niin sanottuja seiskapäiviä heti lukuvuoden alussa. Päivien tavoitteena on ollut edesauttaa uusien luokkien ryhmäytymisprosessin käynnistymistä. Päivien suunnittelussa ja toteutuksessa mukana ollut yhtenäiskoulun (alakoulu ja yläkoulu) syksyllä eläkkeelle jäänyt rehtori Tapio Jämsä koki päivien merkityksen varsin suureksi uusien seitsemäsluokkalaisten ryhmäytymisen kannalta. Jämsä näki työssään että myös alakoulun puolella oli olemassa tarvetta vastaavanlaiselle toiminnalle. Jämsän pyynnöstä ryhmäytymispäiviä järjestettiin ja yhä järjestetään myös alakoulun luokille kertaluontoisina tapahtumina aina tarpeen mukaan. (Autio 2014.)

Työelämäohjaajani ja pitkään Ähtärin seurakunnan palveluksessa työskennellyt nuorisotyönohjaaja Soile Aution mielestä alakouluikäisille suunnattu ryhmäytymistoiminta on tärkeää ja sopii hyvin täydentämään alakouluikäisten kanssa tehtävää kouluyhteistyötä. Ainoaksi ongelmaksi Autio koki valmiin materiaaalipaketin puuttumisen, ryhmätoimintaan ja ryhmäyttämiseen liittyvää kirjallisuutta ja muuta materiaalia on saatavissa runsaasti mutta toimiva, nuorisotyön tiimillemme suunniteltu materiaaalipaketti puuttui. Valmis materiaaalipaketti mahdollistaisi nopeankin reagoinnin koulun tarpeisiin. Koulun toiveesta ryhmäytymispäiviä järjestetään pääsääntöisesti 3-4 luokkalaisille, tästä johtuen materiaaalipaketti suunnat-

taan juuri tämän ikäluokan oppilaille. Tulevaisuudessa materiaalipaketteja voidaan suunnitella tarpeen vaatiessa myös muille alakoulun luokka-asteille. Nyt suunniteltava materiaalipaketti toimii joko sellaisenaan tai muunneltuna hyvänä pohjana myös muille luokka-asteille suunnatulle materiaalille. (Autio 2014.)

Alakoulun puolelta yhteyshenkilöni on ollut Otsonkoulun rehtori Marika Pienimäki, jonka kanssa ensimmäiset yhteydenotot työni tiimoilta olivat alkuvuodesta 2014. Vastaanotto koulun puolella on ollut erittäin lämmin ja innostunut.

Seurakunnan ja koulun yhteistyöstä on aiemmin tehty lukuisia eri opinnäytetöitä. Suoranaisesti omaan aihepiiriini liittyviä töitä en löytänyt, lähimpänä omaa aihepiiriäni on Diakonia-ammattikorkeakoulussa Järvenpäässä vuonna 2010 Halosen ja Raunilan (2010) tekemä opinnäytetyö Rytinällä Ryhmäksi. Opinnäytetyönsä tuloksissa he toteavat ryhmäyttävän toiminnan tukevan ryhmänmuodostusta, ryhmäyttävä toiminta antaa heidän mukaansa ajan ja paikan ryhmään toiminnan vahvistumiseen ja toimintaan liittymiseen. Halosen ja Raunilan (2010) työssä kohderyhmänä olivat lukioikäiset oppilaat. Työnsä tuloksissa he toteavat että ryhmäyttävän toiminnan materiaalien ja toimintatapojen soveltaminen eri-ikäisille lapsille ja nuorille on helppoa. Ryhmäyttävä toiminta täyttää heidän mukaansa lapsen kasvua ja kehitystä tukevat vaatimukset ja sopii näin ollen hyvin työmenetelmäksi lasten kanssa toimittaessa. (Halonen & Raunila 2010, 65–68.)

Opinnäytetyöni Yhdessä tekemällä, toiminnallinen ryhmäytymispäivä 3-4 luokklaisille, on hankkeistettu ja sen tilaajana on Ähtärin seurakunta.

2.3 Hankkeen toimintatavat ja tarvittavat välineet

Olen ollut hankkeeseen liittyen yhteydessä Otsonkoulun rehtori Marika Pienimäkeen ensimmäisen kerran tammikuussa 2014. Yhteydenoton tarkoituksena oli selvittää koulun halukkuutta yhteistyöhön. Pienimäki oli hyvin innostunut ryhmäytymispäivän järjestämisestä ja lupasi ottaa asian esille opettajien viikkopalaverissa. Ryhmäytymispäivään osallistuvat luokat valittiin opettajien viikkopalaverissa. Tässä vaiheessa ryhmäytymispäivään osallistuu kaksi luokkaa. Luokat ovat luokka-asteilta 3-4 ja käytän luokista ja heidän opettajistaan myöhemmin lyhennettä luokka/opettaja A ja luokka/opettaja B.

Haastattelen luokkien opettajia ennen materiaalipaketin laadintaa, jotta saan kuvan siitä, millaisiin ongelmakohtiin luokan ja oppilaiden toiminnassa olisi hyvä kiinnittää huomiota. Tarkoitukseni ei ole kuitenkaan tehdä vain näille kahdelle luokalle kohdennettua materiaalipakettia. Haastattelun tarkoitus on luoda itselleni yleiskuvaa koululuokan arkeen vaikuttavista tekijöistä ja käyttää tätä tietoa materiaalipaketin suunnittelun pohjana. Ryhmäytymispäivän jälkeen ennen oppilaiden ja opettajan poislähtöä kyselen ensimmäiset ajatukset päivän kulusta ja harjoitusten ja leikkien toimivuudesta. Noin viikko ryhmäytymispäivän jälkeen haastattelen opettaja A:n uudelleen selvittääkseni hänen kokemuksiaan ja mielipiteitään ryhmäytymispäivästä ja siitä onko luokan toiminnassa näkynyt muutoksia päivän jälkeen. Opettaja B on keväällä opintovapaalla ja hänellä on sijainen. Sijaisen kokemus luokasta on niin lyhytaikainen, etten haastattele häntä tässä yhteydessä.

Haastattelumuotona käytän avointa haastattelua. Minulla ei ole haastattelutilanteessa kiinteää runkoa. Avoin haastattelu on haastattelumuodoista lähinnä keskustelua ja sopii mielestäni erittäin hyvin tähän tilanteeseen. Haastattelun toteutan yksilöhaastatteluna. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 204–205.) Mietin haastat-

telutilanteeseen muutamia kysymyksiä, mutta olen varautunut myös siihen, että aihe voi muuttua keskustelun kuluessa. Teen haastattelutilanteesta muistiinpanoja joiden pohjalta palaan opettajien vastauksiin. Haastattelun teemat ovat liitteenä (LIITE 1).

Suunnitelmani on, että ryhmäytymispäivän aikana opettaja ottaa osaa alkupäivän lämmittelyleikkeihin, mutta tämän jälkeen opettajalla on mahdollisuus keskittyä havainnoimaan luokan ja yksittäisen oppilaan toimintaa. Tässä yhteydessä ei voida kuitenkaan puhua havainnoinnista tieteellisessä merkityksessä. Opettaja osallistuu ryhmän toimintaan oman kiinnostuksensa mukaisesti tai keskittyy seuraamaan toimintaa niin halutessaan. Tavoitteena on, että opettaja saa lisätietoja oppilaiden toiminnasta ja samalla saa mahdollisesti lisää työkaluja luokan kanssa työskentelyyn. Opettajan tekemiin havaintoihin voin palata haastattelutilanteessa myöhemmin.

Työparini on mukana ryhmäytymispäivien aikana joten hän voi myös havainnoida ryhmän toimintaa ja samalla tarkkailla myös tehtävänantojen selkeyttä ja ymmärrettävyyttä.

Oppilaiden kanssa päätämme ryhmäytymispäivän hiljaiseen ryhmätyöhön (LIITE 2) jossa oppilaat saavat vastata päivän onnistumiseen liittyviin kysymyksiin. Näiden vastatusten pohjalta voin tehdä yhteenvedon oppilaiden mielipiteistä päivän toimivuuden suhteen.

Testaan laatimani materiaalipaketin toimivuuden kahden eri koululuokan ryhmäytymispäivän aikana. Ryhmäytymispäivät ovat 20.3. ja 24.3. Kestoltaan päivät ovat viisi tuntia klo 9.00–14.00. Oppilaat lähtevät koululta klo 8.50 ja kävelevät seurakuntakeskukseen, matkaa on vajaa 2 kilometriä. Päivän päätteeksi oppilaat

kävelevät takaisin kouluun. Näiltä osin ei synny kuljetuskustannuksia. Päivään sisältyy seurakunnan tarjoama lounas. Saan opettajilta erityisruokavaliota koskevat tiedot, jotka toimitan seurakunnan emännälle.

Materiaalipaketin laadinnassa kiinnitän huomiota siihen, että paketti on helppokäyttöinen ja muunneltavissa. Itselläni on toteutusvaiheessa mukana työparini, mutta harjoitukset on mahdollista toteuttaa myös yksin. Materiaalipaketin laadinnassa pyrin siihen, että tarvittaessa ryhmäytymispäivä voidaan jakaa esimerkiksi kahteen eri kokonaisuuteen ja näin ollen järjestää kahtena eri päivänä. Materiaalipaketin harjoituksia voi jättää pois tai niiden paikkoja vaihdella tilanteen ja ryhmän mukaan. Osa harjoituksista on sellaisia, että ne voidaan pitää joko sisä- tai ulkotiloissa. Tarvittaessa ryhmäytymispäivän toteutukseen riittää luokkatila.

Harjoituksissa käytettävät välineet ovat helposti saatavissa ja valmistettavissa ja hyvin yksinkertaisia. Tarkemmat tiedot välineistä ja tarvikkeista käyvät ilmi materiaalipaketista kunkin harjoituksen kohdalla (LIITE 2).

3 TIETOPERUSTA

Viitekehys jakaantuu kolmeen eri osaan. Seurakunnan ja koulun yhteistyötä selvittävässä kappaleessa käsittelen niitä lainalaisuuksia ja käytänteitä jotka vaikuttavat koulun ja seurakunnan väliseen yhteistyöhön. Samalla määrittelen seurakunnan ja koulun yhteistyötä. Toinen kappale käsittelee lapsen kehitystä 9-10 vuoden iässä. Kolmannessa kappaleessa, ryhmän kehitys ja toiminnallisuuden merkitys, keskityn kuvaamaan ryhmän toimintaan vaikuttavia tekijöitä ja tarkastelen turvallisen ja toimivan ryhmän ominaisuuksia ja perusteita. Tarkastelussa keskityn erityisesti koululuokan toimintaan ryhmänä. Tässä kappaleessa määrittelen myös toiminnallisuuden käsitettä ja käsittelen toiminnallisten harjoitusten merkitystä niin yksilön kuin ryhmän kannalta.

3.1 Seurakunnan ja koulun yhteistyö

Seurakunnan ja koulun välinen yhteistyö on ollut aina hyvin laajaa, voidaan sanoa että valtaosa seurakunnista tekee jossain määrin kouluyhteistyötä. Kouluyhteistyön muotoja ovat muun muassa päivänavaukset, oppituntivierailut, koulujen jumalanpalvelukset, kerhotoiminta, kriisityö, ihmissuhdekurssit ja vanhempainil lat. (Lahtiluoma & Turunen 2011, 21.) Opetushallituksen vuonna 2012 teettämä kysely vahvistaa tätä käsitystä. Kyselyn mukaan valtaosa peruskouluista nimesi seurakunnan tärkeimmäksi yhteistyökumppanikseen. (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 30.)

Koulun puolelta yhteistyön periaatteet löytyvät opetussuunnitelmasta. Paikallis-seurakunta on osa koko koulun oppimisympäristöä. Valtakunnallinen opetussuunnitelma luo ne yleisperusteet jonka pohjalta opetusta suunnitellaan ja kehit-

tään koko valtakunnan tasolla. Jokainen kunta voi lisäksi laatia oman kuntakohtaisen tai jopa koulukohtaisen opetussuunnitelman johon voidaan kirjata tarkempia tavoitteita ja sopimuksia ja näin korostaa paikallisseurakunnan roolia kotiseutuperiaate huomioiden. Kuntakohtaiseen opetussuunnitelmaan voidaan kirjata muun muassa seurakunnan työntekijöiden eri luokka-asteille suuntautuvat vierailut. Tämä on omiaan osaltaan vahvistamaan yhteistyötä ja luomaan jatkuvuutta. Kouluyhteistyön onnistumisen kannalta on tärkeää että seurakunnan työntekijät tuntevat opetussuunnitelman sisällön. Opetussuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden lisäksi on tärkeää että koulun, sivistystoimen ja seurakunnan yhteistyöstä vastaavien henkilöiden välillä vallitsee hyvä keskusteluyhteys.

(Hakkarainen & Pihkala 2012, 48–49.)

Seurakunnan toiminta ja läsnäolo koulussa perustuu kaste- ja lähetyskäskyyn, jonka sisällön mukaisesti tehtävänä on mennä ja tehdä, kastaa ja opettaa. Seurakunnan tehtävänä on näin ollen kristillinen kasvatus koulun arjessa. Kirkon näkemyksen mukaisesti kasvatustyön tehtävänä on syvimpien kasvatussisältöjen välittäminen ja samalla toimia kasvattajien tukena osana yhteistä kasvatustehtävää. Seurakunnalla ei ole koulussa varsinaista opetustehtävää, seurakunnan rooli on toimia arvokasvattajana. Luterilaisen uskonnonopetuksen osalta seurakunta voi toki toimia tarjoamalla virikkeitä opetukseen mutta varsinainen uskontokasvatus on aina koulun tehtävä. Varsinainen uskonnon harjoittaminen on osa koulun uskonnollisia tilaisuuksia joihin oppilaat osallistuvat huoltajan suostumuksen mukaisesti. (Lahtiluoma & Turunen 2011, 21; Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 30.)

Uskonnonopetuksen ja kouluyhteistyön sekoittaminen aikaansaavat usein turhia väärinkäsityksiä kouluyhteistyön luonteesta. Vinko (2013) toteaa artikkelissaan että koulun uskonnonopetus ei varsinaisesti kuulu kouluyhteistyöhön, yhtymä-

kohta on ainoastaan silloin kun opettaja käyttää kirkon tiloja tai työntekijöitä avukseen havainnollistaessaan opetustaan evankelisluterilaisesta kirkosta. (Vinko 2013.)

Kouluyhteistyön onnistumisen kannalta on tärkeää huomioida koululähtöinen ajattelutapa yhteistyön pohjana. Koulun ja seurakunnan yhteistyön lähtökohtana tulisi olla koulun tarpeet ja toiveet ennemminkin kuin seurakunnan työntekijöiden näkemykset ja halu toimia. Tämän ei tarvitse tarkoittaa sitä, että seurakunnan työntekijä luopuu omista periaatteistaan ja tavoitteistaan koulun toiveiden mukaisesti. Työntekijä saa ja hänen pitääkin pitää kiinni seurakuntatyön ydinasioista. Kyse on usein ihmissuhdetaidoista ja siitä että työntekijä kykenee elämään omia tavoitteitaan todeksi lähimmäisen kanssa ja tarvittaessa myös hänen ehdoillaan. (Hakkarainen & Pihkala 2012, 47–48.) Koulutyötä tekevän työntekijän on hyvä tiedostaa että hän ei tuo mukanaan kouluun seurakuntaa vaan seurakunta on koolla koulussa jo ennen hänen saapumistaan. Liian usein koulutyö henkilöityy tiettyihin työntekijöihin. (Pihkala 2010, 95.)

Tärkeä kouluyhteistyön muoto on myös opettajille ja muulle koulun henkilökunnalle suunnattu henkistä, hengellistä ja sosiaalista hyvinvointia lisäävä yhteistyö. Työntekijän on hyvä tiedostaa koulussa työskentelevän työntekijäjoukon laajuus ja olla osaltaan mahdollistamassa ja vahvistamassa koulua jossa lähimmäisen rakkaus toteutuu koko kouluyhteisössä. (Haastettu kirkko 2012, 158; Hakkarainen & Pihkala 2012, 52.)

Monikulttuurisuus tuo tullessaan haasteita kouluyhteistyölle. Monikulttuurisessa koulussa olisi tärkeää että seurakunnan työntekijä on kiinnostunut koulun kaikista oppilaista eikä vain omista jäsenistään. Moleminpuolinen kunnioitus ja luotta-

mus korostuvat näissä tilanteissa. Seurakunnan työntekijän tulee olla koulussa koko koulua varten. (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 30.)

3.2 Lapsen kehitys 9-10 vuoden iässä

Lapsi on kehityksessään eräänlaisessa taitevaiheessa 9-10 vuoden iässä. Lapsen yksilöitymisprosessi voimistuu. Yksilöitymisprosessin vahvistuessa lapsen oma sisäinen maailma voimistuu ja samalla hänen ajattelunsa konkretisoituu. Kaveripiirin vaikutus voimistuu ja etenkin kaveripiirissä hankitut kokemukset vahvistavat oman itsenäisyyden tuntua. Samalla lapsen kriittisyys niin vanhempia ja sisaruksia kuin itseäänkin kohtaan kasvaa. Lapsi pyrkii osoittamaan aiempaa selvemmin omat mielipiteensä ja oikeutensa. Lapsen itseensä kohdistama kriittisyys voi ilmentyä ulkonäköön liittyvänä, toisaalta ajattelun konkretisoituminen voi tuoda tullessaan omaan kohtaloon liittyviä ajatuksia. (Dunderfelt 2011, 81–83.)

Lapsella on hyvin vahva oikeuden taju 9-10 vuoden iässä ja hänen maailmankuvansa voi olla hyvin mustavalkoinen. Lapsi ei välttämättä kykene näkemään asioiden ääripäiden lisäksi muita vaihtoehtoja. Lapsen moraalikäsityksessä tapahtuu muutos 10 ikävuoden aikoihin. Lapset ymmärtävät paremmin oikean ja väärän suhteellisuutta ja tekojen ristiriitaisia motiiveja. Tämä auttaa lasta suhtautumaan asioihin hieman joustavammin. (Sinkkonen 2010, 33–35.)

Lapsi osaa jo suunnitella 9-10 vuoden iässä entistä paremmin omaa toimintaansa ja kykenee samalla vertailemaan erilaisten vaihtoehtojen toimivuutta ja omaa onnistumistaan. Samalla lapsen käsitys itsestään muuttuu niin että hän osaa entistä paremmin eritellä omia hyviä ja huonoja puoliaan sekä samalla arvioida itseään ja omaa toimintaansa kriittisesti suhteessa muihin. Näiden taitojen ja valmiuksien

kehittyminen on välttämätöntä lapsen muodostaessa yhä tärkeämmässä asemassa olevia toverisuhteita. (Sinkkonen 2010, 37–38.)

On tärkeää muistaa että jokainen lapsi kehittyy omaa tahtiaan. Tyttöjen ja poikien kehityksessä saattaa olla 9-10 vuotiaana huimia eroja, eroja on myös samaa sukupuolta olevien lasten kehityksessä. Tässä elämänvaiheessa lapset rakentavat omaa identiteettiään tyttönä ja poikana, tämä korostaa lapsen kanssa samaa sukupuolta olevan aikuisen merkitystä. Tyttöjen ja poikien voi olla haastavaa toimia tässä vaiheessa samassa ryhmässä. Kuitenkin niin tytöille kuin pojillekin on tärkeää tässä kehitysvaiheessa kokea kuuluvansa johonkin ryhmään. Siinä missä pojat voivat toimia isommissa ryhmissä on tytöille ominaista luoda tiivis suhde yhteen, parhaaseen kaveriin. (Näre 2010, 54; Sinkkonen 2010, 37–38.)

E.H. Eriksonin psykososiaalisen kehitysteorian mukaan ihmisen kehityksessä yhdistyvät biologiset, psykologiset ja sosiaaliset tapahtumat. Ihminen kohtaa eri kehitysvaiheissa erilaisia haasteita ja tehtäviä. Konfliktit liittyvät hänen mukaansa erottamattomana osana ihmisen kehitykseen. Konfliktit synnyttävät ihmisessä uusia kykyjä ja mahdollisuuksia. Lapsen kasvulle on tärkeää että hän saa niin onnistumisen kuin epäonnistumisen tunteita. Erikson esittää kehitystehtävät vastakohtatapareina. Eriksonin psykososiaalisen kehitysteorian mukaan kouluikäisen lapsen (8-12 vuotta) kehitystehtäväpari on ahkeruus, pysyvyys – vastakohtana alemmuudentunne. Lapsen elämässä koululla, kaveripiirillä ja harrastuksilla on suuri merkitys. Lapsella on käytössään paljon energiaa ja luovuutta. Lapsella on oltava riittävästi toimintaa. Tärkeää tässä kehitystehtävässä on se, että lapsi saa riittävästi rakentavaa ja kannustavaa palautettaan omasta toiminnastaan. Tätä kautta lapselle muodostuu kokemus omasta erinomaisuudestaan ja pysyvyydestään. Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää myös se, että hän saa kokemuksia pettymyksestä ja turhautumisesta. (Dunderfelt 2011, 233–234, 237.)

Lapsen ollessa 9-10 vuotias ovat ensimmäiset kouluvuodet jo takana ja koulumaailma ja sen toimintakulttuuri ovat tuttuja. Ensimmäisten luokkien aikana opettaja on usein lapselle hyvin tärkeä henkilö, jonka toimintaa lapsi ei kritisoi lainkaan. Lapsen yksilöllisyyden vahvistumiseen saattaa liittyä hyvinkin voimakasta kriittisyyttä opettajaa ja hänen toimintaansa kohtaan. Lapsi voi olla hyvin tarkka 3-4 luokkalaisena siitä, että oikeudenmukaisuus toteutuu ja opettaja toimii johdonmukaisesti.

Kaikesta huolimatta 9-10 vuotias lapsi elää vielä vahvasti mielikuvitus- ja toivemaailmassa. Lapsella ei ole vielä kykyä hahmottaa kovin monimutkaisista asioista kokonaisuuksia ja hänen looginen ja abstrakti ajattelunsa ei ole vielä täysin kehittynyt. Lapsi tarvitsee vielä vanhempiansa ja muiden auktoriteettien suojaa.

(Dunderfelt 2011, 82–83.)

3.3 Ryhmän kehitys

Kouluikäiset lapset kuuluvat monenlaisiin ryhmiin. Ryhmät saattavat erota toisistaan hyvinkin paljon riippuen siitä mitä varten ryhmän on perustettu tai millainen rooli ohjaajalla on ryhmän toiminnassa. Lapsen kehityksen kannalta on ensiarvoisen tärkeää että jokainen lapsi löytää ryhmän jossa hänen läsnäolonsa ja panoksensa huomioidaan ja tunnustetaan ja jossa hänen ystävyssuhteensa muodostuvat. Osa ryhmistä on sellaisia joiden muodostumiseen ja joihin liittymiseen lapset ovat voineet itse vaikuttaa, toiset ryhmät kuten esimerkiksi koululuokka taas ovat sellaisia joiden kokoonpanoon he eivät voi vaikuttaa. Kuitenkin koulun rooli lapsen elinympäristönä on merkittävä. Koulu ja koulunkäynti yleensä ovat luonteva tapa irtautua välillä kodista ja luoda suhteita kavereihin. Vaikka lapset eivät voi itse valita omaa koululuokkaansa, tulee luokkakavereista tärkeitä henkilöitä, jotka osaltaan vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen. (Howe 2010, 85–90; Ritokoski 2010, 59, 62–63; Salmivalli 2005, 148–149.)

Koululuokka ryhmänä muuttuu koko ajan oppilaiden kasvaessa ja kehittyessä. Erityisen tärkeäksi ryhmäyttävä toiminta on kouluissa koettu kolmannella luokalla jolloin usein alkuopetuksen luokkia voidaan yhdistää ja opettajan muutos on ajankohtainen. Toinen ryhmäytystoiminnan kannalta tärkeä luokka-aste on seitsemäs luokka siirryttäessä alakoulusta yläkouluun. Ryhmäyttävällä toiminnalla on tärkeä rooli myös muilla luokka-asteilla. Vaikka ryhmän jäsenet pysyisivät koko ajan samana, tilanne ryhmän sisällä ei aina pysy. Toisaalta jotkut asiat saattavat pysyä ryhmässä hyvinkin muuttumattomina jollei niitä pyritä aktiivisesti muuttamaan esimerkiksi oppilaiden roolit ryhmässä. (Hakkarainen & Pihkala 2012,139.)

Lakanen (2013) on pro gradu-tutkimuksessaan todennut että ryhmäyttäminen ja yhteistoiminnalliset työtavat vähentävät kiusaamista ja edistävät luokan yhteenkuuluvuutta. Tätä kautta nämä toimintamuodot parantavat samalla luokan työskentelyilmapiiriä. (Lakanen 2013, 65–67.)

Lapsilla on erilaisia rooleja ryhmässä, lapsen rooli voi myös vaihdella eri ryhmien välillä. Pahimmassa tapauksessa nämä vakiintuneet roolit vaikeuttavat ryhmän toimintaa ja haittaavat sekä yksilön että koko ryhmän kehitystä. Lapsen ryhmässä saama rooli, etenkin negatiivinen rooli, voi olla hyvin vaikeasti muutettava. Omalta osaltaan ryhmäyttävä toiminta voi olla edesauttamassa tätä muutosta. (Hakkarainen & Pihkala 2012, 139–140.)

Koululuokassa ja muun muassa harrastusryhmissä lapsi toimii vertaistensa keskellä. Salmivalli (2005) määrittelee vertaiseksi lapsen kanssa suunnilleen samalla sosiaalisella, emotionaalisella ja tiedollisella kehitystasolla olevat henkilöt. Vertaisryhmiin kuuluvat ovat pääsääntöisesti samanikäisiä, näin ei kuitenkaan välttämättä tarvitse olla. Vertaissuhteissaan lapsi joutuu ansaitsemaan toisen lapsen kiinty-

myksen toisin kuin suhteessa vanhempaan tai sisaruksiin. Lapsi voi myös menettää ystävän tai tulla torjutuksi ryhmässään. Tämä vaikuttaa osaltaan ryhmässä toimimiseen ja koko ryhmän toimintaan ja asettaa samalla lapsen kehitymiselle haasteen. (Ritokoski 2010, 59–60; Salmivalli 2005, 15, 23.)

3.3.1 Turvallinen ryhmä

Turvallinen ryhmä muodostuu tilanteessa jolloin yksilön minuutta uhkaavia tekijöitä on mahdollisimman vähän. Tällaisia uhkaavia tekijöitä ovat esimerkiksi pelkoa, häpeää, arvottomuutta tai syyllisyyttä synnyttävät tekijät. Turvallisen ryhmän syntyä vaikuttaa myös jäsenen tietoisuus hyväksytyksi tulemisesta. Ryhmän turvallisuudesta puhuttaessa on erotettava fyysinen ja psyykinen turvallisuus. Fyysisestä turvallisuudesta puhutaan silloin kun varmistetaan että ryhmän jäsenen terveys ei ole uhattuna. (Aalto 2002, 6; Ritokoski 2010, 70.)

Ryhmäytymispäivän ohjelmassa kiinnitän huomiota fyysiseen turvallisuuteen mutta pääpaino ohjelmassa on kuitenkin psyykkisen turvallisuuden elementtien lisäämisessä luokan oppilaiden kesken.

Koulussa tapahtuva oppiminen on muuttunut yhä enemmän vuorovaikutustapahtumaksi. Opettaja ei enää toimi vain tiedonsiirtäjänä. Ryhmän turvallisuuden merkitys korostuu tämän päivän koulussa entistä enemmän. Turvallisessa ryhmässä oppilas voi keskittyä tärkeimpään ja olennaisempaan eli opiskelemiseen. Turvallinen ryhmä antaa tilaa itsensä haastamiselle, parhaansa yrittämiselle ja samalla myös epävarmuudelle, epäonnistumiselle, kysymyksille ja kokeiluille. Turvallinen ryhmä tuo jäsenistään esiin parhaat puolet ja samalla mahdollistaa muista ryhmän jäsenistä välittämisen. (Aalto 2002, 4-5; Ritokoski 2010, 70–71.)

Aalto (2000) jakaa turvallisuuden tunteen kahteen osaan: tosialliseen turvallisuuteen joka tarkoittaa tilaa jossa ihmisen minuus ei ole uhattuna ja turvallisuuden tunteeseen joka on tunne. Tämä tunne voi olla olemassa riippumatta siitä onko tosiasiallisen turvallisuuden aste kuinka vahva. Ryhmässä tosiasialliseen turvallisuuteen perustuva turvallisuus syntyy viiden eri osatekijän vaikutuksesta. Nämä osatekijät ovat luottamus, hyväksyntä, avoimuus, tuen antaminen ja sitoutuminen. Toiseen luottaminen ja toisaalta luotettavaksi osoittautuminen lisäävät osaltaan hyväksytyksi tulemistä ja tätä kautta turvallisuutta. Turvallisessa ryhmässä jäsen uskalttaa olla avoimempi ja tätä kautta vahvistaa luottamuksen ilmapiiriä. Tuen antaminen vahvistaa luottamusta ja turvallisuutta ryhmän jäsenten välillä. Sitoutuminen ryhmän toimintaan viestii omalta osaltaan luottamuksesta ryhmän toimintaan. (Aalto 2000, 15–16.)

Aallon (2000, 2002) teorian mukaan ryhmien turvallisuus voidaan esittää kahdeksan turvallisuuden asteen avulla. Pelkäävä ryhmä pitää sisällään jäseniä jotka pelkäävät toisiaan tai johtajaa. Turvaton ryhmä ja sen jäsenet ovat epävarmoja siitä kuinka muut suhtautuvat jäsenten rehellisiin tunteenilmauksiin. Tuntematon perusturvallinen ryhmä ei sisällä jäsentenvälistä pelkoa, ryhmän jäsenten vuorovaikutus on kuitenkin varovaista. Neljäs aste tuttu, turvallinen ryhmä koostuu toisensa melko hyvin tuntevista jäsenistä jotka voivat olla melko luottavaisia etteivät tule uhatuksi ilmaistessaan itseään mielipide- ja tunnetasolla. Avoin ryhmä hyväksyy toisten mielipiteet ja tunteet. Kuudennen asteen heikkoutta hyväksyvä ryhmä mahdollistaa jäsenten heikkoudentunteiden ilmaisun. Haavoittuvuutta salliva ryhmä mahdollistaa jäsenilleen vaikeistakin asioista keskustelun. Kahdeksannen asteen armahtava ryhmä on paikka missä jäsenet voivat paljastaa oman itsensä ja ”pimeänkin puolensa” pelotta ja kokea siitä huolimatta hyväksyntää ja armahdusta. (Aalto 2000, 22–23; Aalto 2002, 15–17.)

Ryhmäytymispäivän ohjelmapakettia laatiessani lähden olettamuksesta että luokat ovat ryhmän turvallisuuden asteilla tasolla 3 tuntematon perusturvallinen ryhmä tai 4 tuttu, turvallinen ryhmä. Tavoitteena on vahvistaa luokkaryhmien turvallisuutta omalla tasollaan ja mahdollistaa kehittyminen ylemmälle tasolle.

3.3.2 Toiminnalliset menetelmät

Valitsin ryhmäytyspäivän toteutustavaksi toiminnalliset menetelmät koska aikaisempien kokemusteni perusteella toiminnalliset harjoitukset ovat toimineet hyvin vastaavissa tilanteissa.

Toiminnallinen oppiminen on kaiki ihmisen historian vanhin oppimismenetelmä. Toiminnallisten menetelmien kirjo on hyvin laaja. Menetelmät voivat olla leikkejä, pelejä, draamaa tai ongelmanratkaisukykyä vaativia tehtäviä. Toiminnallisia menetelmiä käytettäessä ryhmäytymistä tapahtuu yhdessä toimimalla ja tekemällä. Itse tekemällä ja osallistumalla lapset oppivat tuntemaan omia taitojaan ja samalla myös huomioimaan toisten oppilaiden taitoja ja vahvuuksia. (Valkeapää 2011, 13; Vuorinen 1995, 179.)

Toiminnallisten menetelmien synnyttämien kokemusten kautta tutustutaan omaan ja toisten kokemusmaailmaan. Oppimisprosessi tapahtuu näiden kokemusten kautta. Tärkeä osa toiminnallisten menetelmien käyttöä on kokemusten purku ja prosessointi niin yksin kuin ryhmässä ohjaajan kanssa. Purkutapahtumaan tulee varata riittävästi aikaa. Toiminnan kohderyhmä määrittää millaisia toiminnallisia menetelmiä on hyödyllistä käyttää. Ohjaajan on tärkeää myös määritellä toiminnan tavoitteet, ryhmän jäsenet voidaan myös ottaa mukaan tavoitteiden asetteluun. (Hyppönen & Linnossuo 2002, 8.)

Koululuokan kanssa toimiessani laadin opettajan kanssa yhteistyössä päivän tavoitteet. Koska kyseessä on pysyvä ryhmä, voi luokka jatkaa joiden prosessien osalta toimintaa vielä päivän jälkeenkin.

Käytettäessä toiminnallisia menetelmiä ei ryhmälle anneta valmiita vastauksia eikä ryhmä ohjata liiaksi vaan luotetaan siihen, että ryhmä löytää itse oman ratkaisunsa ongelmaan ja kykenee kehittymään tätä kautta. Tärkeää ei ole myöskään se kuinka nopeasti oikea ratkaisu löytyy, pääpaino on siinä kuinka ryhmä toimii ratkaisun saavuttamiseksi. Oikean ratkaisun löytymistä tärkeämpää on se, että jokainen ryhmän jäsen on saanut mahdollisuuden osallistua tehtävän ratkaisuun. Toiminnalliset menetelmät päästävät usein ryhmässä mielikuvituksen valloilleen ja tämä mahdollistaa uusien toimintamallien synnyn. Ryhmän sisällä yksittäiset jäsenet löytävät ratkaisuja asioihin ja tämä kasvattaa heidän luottamusta omiin kykyihinsä. (Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2011, 20, 30; Valkeapää 2011, 13.)

4 TOIMINNAN SELVITYS JA KUVAUS

4.1 Toiminnan suunnitelma

Tiivis työelämälähtöisyys ja työelämäohjaajaltani tullut pyyntö materiaalipaketin suunnittelusta vahvistivat käsitystäni opinnäytetyöni aiheesta ja muodosta. Opin-tojen edetessä aihe on tarkentunut ja muotoutunut toiminnalliseksi kehittämis-hankkeeksi. Opinnäytetyön perusteellisempi suunnitelma alkoi syksyllä 2013 jol-loin mietin ja rajasin tietoperustaa. Ensimmäiset yhteydenotot kouluun olivat al-kuvuodesta 2014. Toimintapäivään osallistuvat luokat varmistuivat tammikuussa 2014 ja tämän jälkeen olin yhteydessä luokkien opettajiin sopivan päivänmäärän sopimiseksi. Samalla varmistin tilavarauksen niin seurakuntakeskuksesta kuin emännältäkin.

Tutkimussuunnitelman laatiminen tammikuussa 2014 selkiytti opinnäytetyön ko-konaiskuvaa. Tammi-helmikuun 2014 keskityin tietoperustan kirjoittamiseen. Var-sinaisen toiminnallisen osuuden suunnittelu, kirjalliseen muotoon saattaminen, toteutus ja arviointi sijoittuvat maaliskuuhun 2014.

Ryhmäytymispäivän suunnittelussa huomioin opettajien haastatteluissa esiin nousseita toiveita. Opettaja A kertoi haastattelussa luokan oppilaiden olevan jos-sain määrin kahtiajakautuneita. Luokassa on aktiivisia, äänekkäitä ja rohkeita poi-kia sekä hiljaisempia ja arempia tyttöjä. Luokan oppilaat työskentelevät yhdessä jos opettaja heidät siihen ohjeistaa. Spontaanista yhdessä työskentelyä ja tekemistä ei luokassa kovinkaan paljon ole. Opettaja näki erääksi syyksi tähän luokan oppi-laiden temperamentti/persoonallisuus erot. Opettaja toivoi erityisesti sitä, että kaikki oppilaat rohkaistuisivat enemmän tekemään ja osallistumaan, tärkeää olisi myös yhteistyön lisääntyminen luokassa. (Opettaja A 2014a.)

Opettaja B on kevään aikana opintovapaalla ja hänen luokassaan toimii sijainen joka osallistuu ryhmäytymispäivään luokan kanssa. Haastattelin luokan omaa opettajaa. Opettaja B kertoi tilanteen luokassa olevan melko hyvä. Oppilaat työskentelevät melko hyvin keskenään. Opettaja kokee kuitenkin tärkeänä vahvistaa luokan yhteistyötaitoja. (Opettaja B 2014.)

Ryhmäytymispäivän tarkempi suunnitelma muun muassa leikkien ja harjoitusten ohjeistus ja materiaalit käyvät ilmi materiaalipaketista (LIITE2).

Ryhmäytymispäivän ohjelma jakautuu viiteen erityyppiseen harjoituskokonaisuuteen. Aluksi on tutustumisharjoitus, jossa jokainen osallistuja pääsee myös esittelemään itsensä. Seuraavana harjoitustyyppinä ovat lämmittely- virittäytymisharjoitukset, näitä harjoituksia seuraa kommunikointiharjoitukset, neljäntenä harjoituskokonaisuutena ovat yhteistyöharjoitukset ja viimeisenä on loppupurku. Ryhmäytymispäivän pituutta ja sisältöä voi tarvittaessa muuttaa muokkaamalla harjoituskokonaisuuksia.

Tutustumisharjoituksen tehtävänä on tutustuttaa ryhmän jäsenet toisiinsa. Tutustumisharjoituksen yhtenä tehtävänä on myös toimia itsetuntemusta lisäävänä harjoituksena. Mitä turvallisempi ryhmä on, sitä enemmän ryhmän jäsenet uskaltavat avautua ryhmän toimiessaan. (Aalto 2000, 180.)

Luokassa oppilaat toki tuntevat toisensa, mutta minä ja työparini olemme tässä tilanteessa ryhmälle vieraampi samoin kuin ryhmän jäsenet meille. Rauhallisen tutustumisharjoituksen yhteydessä voin samalla kertoa oppilaille päivän kulusta ja osaltaan lisätä heidän turvallisuuden tunnettaan.

Lämmittely- ja virittäytymisharjoitusten tarkoituksena on valmistaa oppilaita tulevaan toimintaan ja samalla pyrkiä kohottamaan tunnelmaa. Vaikka ryhmä olisi-kin entuudestaan toisilleen tuttu, on hyvä aloittaa lämmittelyleikeillä. Lämmittely- ja virittäytymisharjoitusten aikana ohjaajalla on mahdollisuus samalla arvioida ryhmän aktiivisuutta. (Kataja ym. 2011, 50; Valkeapää 2011, 22.)

Tarkoitukseni on, että opettaja osallistuu luokan mukana lämmittely- ja virittäytymisleikkeihin, koska tämä lisää osaltaan luokan yhteisöllisyyden tunnetta ja oppilaiden luottamusta kun he näkevät opettajan myös ”heittäytyvän” päivän toimintaan mukaan. Olen koonnut materiaalipakettiin melko runsaasti lämmittely- ja virittäytymisleikkejä. Tarkoitukseni on että leikit otetaan melko tiiviissä tahdissa, ryhmän toiminta osaltaan vaikuttaa siihen kuinka paljon lämmittely- ja alkuleikkejä otetaan. Kaikkia leikkejä ei ole tarkoituksenmukaista läpikäydä mikäli ryhmä tuntuu valmiilta siirtymään seuraavaan harjoitukseen. Työparini osallistuu myös leikkien vetämiseen, näin itselleni jää myös aikaa havainnoida ryhmän toimintaa.

Kommunikointiharjoitusten tarkoituksena on kehittää ryhmän viestintätaitoja. Harjoitusten onnistumisen kannalta on tärkeää että ryhmän jäsenet ottavat huomioon toisensa ja kantavat osaltaan vastuun siitä, että viesti kulkee ryhmän sisällä. (Kataja ym. 2011, 74.)

Harjoituksen haastavuutta lisää se, että tarkoitukseni on jakaa oppilaat ryhmiin käyttäen erilaisia ryhmiinjakomenetelmiä. Menetelmät on esitelty materiaalipaketissa (LIITE2). Tarkoituksena on käyttää erilaisia ryhmiä eri tehtävissä ja suorittaa ryhmiin jako vaihtelevilla menetelmillä. Näin toimimalla saadaan lisättyä luokan oppilaiden keskinäistä yhteistyötä.

Oppilaiden yhteistyötaidot ja yhteistyön tarve tulevat esiin monissa päivän harjoituksissa. Varsinaisissa yhteistyöharjoituksissa ryhmän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti. Hyvä yhteistyö lisää ryhmän kiinteyttä ja samalla ryhmän onnistumista ja menestymistä. Kiinteä ryhmä tuntuu jäsenistään samalla myös turvalliselta ryhmältä. Yhdessä tekeminen auttaa oppilaita huomioimaan myös toistensa voimavaroja ja vahvuuksia. Tärkeää on huomioda että yksilön rooli ei kasva liian suureksi harjoituksen onnistumisen kannalta. (Kataja ym. 2011, 80.)

Yhteistyötaitoihin liittyviä harjoituksia tehtäessä ryhmän kokoonpano ei vaihdu koko aikaa. Tarkoituksena on suorittaa harjoitukset käyttäen kahta eri ryhmäkokoonpanoa. Harjoituskokonaisuuksien välillä pidetään tauko jonka jälkeen jatketaan harjoituksia uusilla ryhmäkokoonpanoilla.

Päivän viimeisimpänä ohjelmakokonaisuutena on loppupurku. Päivän lopussa toteutetun purkutapahtuman tarkoituksena on antaa myönteinen lopputunnelma koko ryhmälle ja samalla kerätä hieman palautetta päivän annista. Parhaimmillaan purkuharjoitus jää muistuttamaan hyvistä ryhmäkokemuksista koko ryhmää vielä tapahtuman jälkeen. (Kataja ym. 2011, 126.) Purkutapahtuman tarkoituksena on nimenomaan koota päivän tapahtumat ja anti yhteen. Harjoituskokonaisuuksien yhteydessä on yksittäisiin tehtäviin tai tehtäväryhmiin liittyen palaute- ja purkuhetkiä.

Tehtäväkohtaisen purkutilanteen tarkoituksena on auttaa ryhmää tarkastelemaan toimintaansa ja soveltamaan oppimaansa toimintaa. Purkutilanteet ovat tärkeitä myös siksi, että asiat eivät jää keskeneräisiksi vaan harjoitus saatetaan loppuun purkutilanteen kautta. Ryhmäytyspäivän tehtäväkohtaisena purkutekniikkana käytetään suullista purkua. (Kataja ym. 2011, 42.)

Toiminnallisia menetelmiä käytettäessä on tärkeää kiinnittää huomiota harjoitusten turvallisuuteen. Toiminta-alueen turvallisuuden tarkastaminen, tapahtumapaikkaan ennakolta tutustuminen ja selkeiden ohjeiden antaminen lisäävät turvallisuutta. Koululaisten kanssa toimiessa on hyvä kiinnittää huomiota myös terveydellisiin seikkoihin. (Kataja ym. 2011, 40–41; Valkeapää 2011, 15.) Koululuokan kyseessä ollessa opettajalla on tieto oppilaiden terveydellisistä rajoitteista ja mahdollisista perussairauksista. Toimintaympäristönä seurakuntakeskus ympäristöineen ovat turvallisia ja toimivia.

Ryhmässä saattaa olla mukana oppilas/oppilaita jotka eivät halua osallistua kaikkiin harjoituksiin. Ohjaajan tehtävänä on pyrkiä motivoimaan oppilas mukaan harjoitukseen. Mikäli oppilas ei halua osallistua, hänelle osoitetaan paikka missä hän voi seurata muiden työskentelyä. On tärkeää huomata että ohjaajan ei ole mielekästä kuluttaa liikaa aikaa yhden oppilaan suostutteluun muiden odottaessa. (Kataja ym. 2011. 36.)

Ryhmäytymispäivän aikana mukana toiminnassa on kolme aikuista. Tämä mahdollistaa sen, että yhdellä aikuisella on mahdollisuus keskittyä paremmin oppilaaseen joka ei mahdollisesti halua osallistua harjoitukseen. Toisaalta ryhmätoiminnasta puhuttaessa olisi tärkeää että kaikki lähtisivät mukaan yhdessä toimimiseen. Kokemukseni mukaan nekin oppilaat jotka ensi katselevat sivulta ovat lopulta innokkaana mukana toiminnassa.

Ryhmäytyspäivän ohjelmasta on tarkoituksellisesti jätetty pois kaikki uskonnon harjoittamiseen liittyvät elementit. Tämä sen vuoksi, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua ryhmäytymispäivän viettoon.

4.2 Toteutus

Ensimmäinen materiaalipaketin kokeilupäivä oli 20.3.2014. Kaikki luokan A 18 oppilasta ja luokanopettaja olivat paikalla. Oppilaat olivat päässeet lähtemään hieman suunniteltua myöhemmin koululta ja tulivat seurakuntakeskukseen 9.15. Aloitimme päivän ohjelman mukaisesti ja aamupäivän leikit ja harjoitukset sujui-
vat hyvin aikataulussa. Aamupäivän aikana muutaman oppilaan keskittymiseen vaikutti melkoisesti seurakuntakeskuksen pihassa tapahtunut kannon poistami-
nen. Toimintatilamme ikkunoiden alla pyöri monenlaisia koneita ja tämä aiheutti välillä häiriötä. Minulla ja työparillani ei ollut asiasta ennakkotietoa, muutoin oli-
sin valinnut toisen tilan ryhmän käyttöön. Ohjaajan ammattitaitoa on kyetä so-
peuttamaan toiminta esimerkiksi tällaisiin yllättäviin tilanteisiin. Opettajan haas-
tattelun pohjalta osasin odottaa sitä, että kaikki ryhmän jäsenet eivät välttämättä
jaksakaan keskittyä ohjeisiin. Toisaalta oppilaat innostuivat helposti ja jaksoivat osallis-
tua hyvin leikkeihin ja harjoituksiin.

Opettaja osallistui aamupäivän tutustumisharjoitukseen ja lämmittely- ja virittä-
ymisharjoitusten tekemiseen. Tämä oli hyvä ratkaisu, oppilaat innostuivat selke-
ästi enemmän kun opettajakin oli mukana. Opettajan rohkea osallistuminen toimi
hyvänä esimerkkinä oppilaille.

Aamupäivän aikana pidimme lyhyen noin 10 minuutin tauon. Oppilaat toivoivat
kovasti taukoa. Tauolla he eivät kuitenkaan keksineet oikein mitään mielekäästä
tekemistä, valtaosa oppilaista istui toimintatilassamme ja odotti ohjelman jatku-
mista. Ruokailun yhteyteen olin varannut ohjelmaan pidemmän tauon. En suunni-
tellut ruokailuun liittyvää ruokarukouksen ottamista koska halusin mahdollistaa
kaikkien oppilaiden osallistumisen ryhmäytyspäivään. Luokalla on kuitenkin ta-

pana lukea ruokarukous ennen ruokailua. Tämä oli iloinen yllätys ja niin otimme oppilaiden käyttämän rukouksen mukaan ohjelmaan.

Suunnitelmani oli, että menemme ruokailun jälkeen ulos muutaman harjoituksen ajaksi. Edellisenä iltana ja yönä oli satanut melkoisesti lunta ja päivän lämmitessä lumi alkoi sulaa sohjoksi joten emme voineet tehdä mitään varsinaisia harjoituksia ulkona. Oppilaat tuntuivat kuitenkin olevan ulkoilun tarpeessa, joten lähdimme ulos ja leikimme oppilaiden toiveesta noin puolen tunnin ajan.

Ulkoilun jälkeen keskityimme pääasiassa yhteistyöharjoituksiin. Oppilaiden jakaminen erilaisiin ryhmiin onnistui hyvin ja iltapäivää kohden oppilaat jaksoivat keskittyä paremmin harjoituksiin. Pyrimme työparini kanssa pysähtymään aina harjoitusten jälkeen keskustelemaan ja kyselemään oppilaiden kokemuksia juuri tehdystä harjoituksesta ja sen onnistumisesta. Tämä harjoitusten välissä tapahtuva ”pikapurku” toimi hyvin ja loi samalla luontevan mahdollisuuden vaihtaa harjoituksesta toiseen. Suunnitelmassani varasin loppupurkua varten aikaa 30 minuuttia, ajattelin aikaa olevan liikaa mutta aika osoittautui sopivaksi. Aikaa olisi voinut olla jopa hieman enemmänkin.

Koulukuljetusten vuoksi oppilaat joutivat lähtemään takaisin koululle jo klo 13.45 joten jätin ohjelmasta pois ” viisi kättä ja kolme jalkaa” - harjoituksen. Tämä osoittautui hyväksi ratkaisuksi. Näin loppupurku saatiin suorittaa rauhassa ilman kiirettä ja aivan päivän loppuun jäi hieman aikaa keskustella yhdessä opettajan ja oppilaiden kanssa.

Toinen materiaalipaketin kokeilupäivä oli 24.3.2014. Luokan B kaikki 17 oppilasta olivat koulussa, he tulivat seurakuntakeskukseen yhdessä opettajan ja oppilasohjaajan kanssa. Luokka oli paikalla hieman klo 9.00 jälkeen ja pääsimme aloitta-

maan hyvin aikataulussa. Teimme samat tutustumisharjoitukset ja lämmittely- ja virittäytymisharjoitukset kuin luokan A kanssa. Näiden kahden luokan ero tuli esille lähinnä ohjeiden kuunteluun liittyvissä tilanteissa aamun harjoitusten aikana. Luokan B oppilaat jaksoivat kuunnella todella hyvin ohjeita ja osallistuivat hyvin leikkeihin ja harjoituksiin. Opettaja ja oppilasohjaaja osallistuivat myös aamupäivän harjoituksiin. Oli mukava huomata kuinka oppilaat nauttivat siitä, että aikuinen uskaltaa heittäytyä mukaan leikkimään.

Aamupäivän tauon aikana oppilaat keksivät heti tekemistä, he leikkivät piilosta. Luokalla B ei ollut käytössä ruokarukousta joten emme ottaneet sitä ennen ruokailua. Ruokailun jälkeen pääsimme ryhmän kanssa ulos tekemään harjoituksia. Sää suosi meitä todella, aurinko paistoi pilvettömältä taivaalta. Leikimme aluksi oppilaiden toiveleikkejä. Teimme ulkona kommunikointi ja yhteistyötaitoihin liittyviä harjoituksia. Harjoitusten ”pikapurku” ei onnistunut ulkona yhtä hyvin kuin edellisen ryhmän kanssa sisällä. Oppilaat jaksoivat keskittyä harjoitusten ohjeistukseen mutta eivät oikein keskusteluun harjoituksen jälkeen. Muutoinkin oppilaat muuttuivat rohkeammiksi ja levottomammiksi päivän edetessä.

Harjoitusten ohjeistaminen ulkona on huomattavasti haastavampaa kuin sisätiloissa. Ulkona olo asettaa äänenkäytölle uusia haasteita ja ulkona oli myös enemmän ärsykejä ja virikkeitä jotka veivät huomion pois ohjeistuksesta. Toisaalta harjoitusten tekeminen ulkona oli mukavaa vaihtelua sisällä olemiselle. Oppilaista huomasin että he olivat pirteämpiä kuin toinen ryhmä joka oli enemmän sisällä. Saman huomion tein myös omassa olotilassani. Mielestäni osa harjoituksista kannattaa ehdottomasti tehdä ulkona jos vain sää sen sallii.

Päivän loppuksi palasimme sisälle loppupurkua varten. Kokosin luokan toimintatilaan ja teimme yhden harjoituksen ennen loppupurkua. Tämä oli hyvä koska sain

oppilaat jaettua valmiiksi ryhmiin hiljaista ryhmätyötä varten ja samalla ryhmä rauhoittui ulkona olon jälkeen ja jaksoi näin ollen keskittyä paremmin purkutilanteeseen. Kaksi luokan oppilasta oli joutunut lähtemään oppilasohjaajan kanssa aikaisemmin koulukuljetusten vuoksi, joten purkutilanteeseen osallistui 15 oppilasta. Jätin pois ohjelmasta saman harjoituksen kuin luokka A:n kohdalla saadakseni riittävästi aikaa lopetukseen. Näin saimme päivän loppuun aikaa keskustelulle. Oppilaat lähtivät kouluun takaisin klo 13.45.

Molempien kokeilupäivien toteutuksessa oli mukana työparini. Tämä osoittautui hyväksi ratkaisuksi. Materiaalipakettia voi käyttää myös yksin, mutta kahden ohjaajan mukanaolo tuo hyvää vaihtelua ohjeiden antamiseen ja leikkien ja harjoitusten vetämiseen. Samalla toiselle ohjaajalle jää aikaa havainnoida ryhmää. Yllätyin siitä kuinka hektistä ryhmien kanssa toimiminen oli. Olin ajatellut etukäteen että itselleni jää enemmän aikaa havainnointiin. Todellisuudessa aikaa havainnointiin ei kuitenkaan jäänyt juuri lainkaan. Kahden ohjaajan läsnäolo mahdollisti myös helpommin levottoman ryhmän hallitsemisen. Toinen ohjaaja saattoi siirtyä esimerkiksi levottomien oppilaiden väliin istumaan. Toki paikalla ollut opettaja osallistui myös ryhmän rauhoittamiseen, mutta ohjaustilanteessa päävastuu ryhmän vetämisestä tulee kuitenkin olla mielestäni ohjaajalla/ ohjaajilla, ei opettajalla.

Opettajan osallistuminen alkupäivän harjoituksiin toimi hyvin. Molempien luokkien opettajat ja toisen luokan ohjaaja lähtivät mielellään mukaan leikkeihin. Toisaalta kaikki opettajat eivät välttämättä koe tämäntyyppistä osallistumista luontevaksi ja silloin heille on annettava mahdollisuus olla osallistumatta. Luokan A opettaja koki myös tärkeäksi sen, että hänellä oli mahdollisuus osallistua havainnoijan roolissa päivän kulkuun loppupäivän osalta. Opettajalla ei ole usein mahdollisuutta keskittyä ryhmän havainnointiin.

4.3 Tulokset

Tulosten osalta en suorittanut oppilaille haastatteluja. Oppilaiden osalta kokeilupäivien tulokset tulevat esille päivän lopussa olleen purkuharjoituksen, hiljaisen ryhmätyön, materiaalista. Oppilaiden tulokset keskittyvät lähinnä tehtävien ja harjoitusten mielekkyyden ja haasteellisuuden arvioimiseen. Harjoituksessa oli mukana myös kaksi väittämää jotka liittyivät jossain määrin päivän aikana opittuihin asioihin. Oppilaat kiersivät ryhmissä paperin luota toiselle jatkaen lauseita. Lauseita oli kaikkiaan viisi ja ne olivat:

1. Paras juttu oli...
2. Olisin halunnut lisää...
3. Minulle oli vaikeinta...
4. Opin päivän aikana että...
5. Luokassamme parasta on...

Oppilaiden vastausten perusteella parasta päivässä oli ollut se, että ei ollut tarvinnut olla koulussa ja oli saanut tehdä yhdessä kaikkia juttuja muun muassa leikkiä ja harjoitella ongelmanratkaisua. Ulkona leikkiminen oli mainittu todella monta kertaa papereissa.

Etenkin luokan A oppilaista valtaosa olisi halunnut olla enemmän ulkona. Heidän kanssaan olimme ulkona niin vähän aikaa että vastaus on aivan ymmärrettävä. Luokan B papereissa ei ulkoilua toivottu juurikaan lisää. Itseni yllätti oppilaiden halu olla ulkona. Seurakuntakeskuksen ympäristö on mitä mainioin alue pihaleikkien ja piiloleikkien leikkimiseen. Liekö tämä yksi syy ulkona viihtymiseen? Osa luokan A oppilaista oli, kielloista huolimatta, karkaamassa rantaan ennen kuin itse ehdin pihalle. Fyysiseen turvallisuuteen liittyviä seikkoja ei voi painottaa liikaa.

Ohjaajan on aina varmistettava ryhmän turvallisuus, oli kyseessä harjoitus tai vapaa-aika. Lasten halu olla ulkona on tärkeää huomioida käytettäessä materiaalia tulevaisuudessa. Mielestäni materiaaliin ei tarvitse kuitenkaan lisätä ulkoleikkejä, osan lämmittely- ja virittäytymisleikeistäkin voi halutessaan pitää ulkona. Samoin kommunikointi – ja yhteistyöharjoituksissa on harjoituksia joita voi pitää ulkona.

Oppilaat kokivat vaikeaksi solmun tekemisen (harjoitus solmu köyteen) tämä oli mainittu muutamaan kertaan. Harjoitus perustuu vahvaan yhteistyöhön ja kaikkien oppilasryhmien kanssa yhteistyö ei toiminut harjoituksen osalta toivotulla tavalla. Tämä selittää kokemuksen vaikeasta harjoituksesta. Kokeilimme yhdessä harjoituksen lopuksi kaikkien ryhmien kanssa solmun tekoa jotta jokainen sai onnistumisen kokemuksen. Muutama oppilas oli maininnut vaikeaksi asiaksi hiljaa olemisen ja ohjeiden kuuntelun. Muutoin päivään ei ollut oppilaiden mielestä sisältynyt erityisen vaikeita harjoituksia. Vaikeaksi koettujen harjoitusten kohdalla on tärkeää pyrkiä ylläpitämään positiivista ja kannustavaa ilmapiiriä koko ryhmän kesken. Korostimme useasti että parhaansa yrittäminen riittää. Ryhmän toiminnassa on oltava tilaa myös harjoittelulle ja epäonnistumisellekin.

Päivän aikana oppilaat olivat oppineet uusia leikkejä, ratkaisemaan pulmia, antamaan neuvoja ja kuuntelemaan. Yksi oppilas oli kirjoittanut lappuun oppineensa tekemään töitä luokkakavereiden kanssa. Näiden vastausten perusteella oppilaiden päivä oli ollut hyvä. Päivän aikana tehdyt harjoitukset ja leikityt leikit olivat jääneet mieleen. Yhdessä tekemisen harjoittelu oli ainakin joiltain osin tuottanut tulosta. Opettaja A kirjasi ylös ja valokuvasi päivän aikana paljon harjoituksia. Hän suunnitteli tekevänsä joitain päivän aikana tehtyjä juttuja koulussa uudelleen.

Luokassa olevia parhaita asioita olivat oppilaiden mielestä kaverit, oppiminen, englanti, yhteishenki, yhdessä tekeminen, se ettei toisille naureta. Mukava opettaja

ja luokka vaan yleensä mainittiin myös muutaman kerran. Etenkin luokan B oppilaat tuntuivat vastausten perusteella viihtyvän luokassaan. Luokan A vahva kah-tiajakautuminen hyvin hiljaisiin tyttöihin ja aktiivisiin, äänekkäisiin poikiin näkyy luokan toimintatavoissa. Tämä muun muassa siten että useinkaan tytöt eivät ehti-neet vastata kysymykseen vaikka asiaa oli heiltä kysytty. Pojat ehtivät kertoa vas-tauksen ja mielipiteensä ennen heitä kysymättäkin.

Molempien luokkien kohdalla ryhmiinjakoharjoitukset osoittautuivat tarpeellisik-si. Oppilaat istuivat alkupiiirissä hyvin selkeästi jakautuneena tyttöjen ja poikien puoleen. Oma-aloitteisesti oppilaat eivät olisi saaneet muodostettua tyttö-poika-pareja. Ryhmiinjakoharjoitusten sattumanvaraisen ryhmäjaon ansiosta tyttö-poika-ryhmiä syntyi. Molempien luokkien kohdalla ryhmät toimivat hyvin. Ainut hankalalta tuntunut asia oli käsistä kiinni pitäminen. Toisaalta tämäntyyppinen käyttäytyminen on hyvin tyypillistä 9-10 vuotiaalle lapselle. Yksikään oppilaista ei kuitenkaan maininnut ryhmiin jakoa ja eri ryhmissä työskentelyä vaikeaksi asiaksi päivän aikana. Ilmeisesti oppilaat kokivat ryhmiin jaon toimivaksi ja syntyneet ryhmät ainakin siedettäviksi toiminnan kannalta. Oppilaat kokivat ryhmän riittä-vän turvalliseksi sietääkseen hieman tyttö-poika ryhmien mukanaan tuomaa epä-varmuutta.

Kokeilupäivän lopussa kyselin opettajilta pikaisesti heidän kokemuksiaan päivästä. Opettaja A totesi olevansa yllättynyt siitä, että kaikki oppilaat olivat valmiita työskentelemään annettujen ohjeiden mukaisesti. Missään vaiheessa päivää ku-kaan oppilas ei kieltäytynyt tekemästä mitään harjoitusta. Oppilaat olivat myös valmiita työskentelemään jakamissamme ryhmissä. Opettaja A ihmetteli sitä kuinka hyvin oppilaat innostuivat lämmittelyleikkien aikana osallistumaan. Aluk-si tilanne oli hänen mukaansa hieman jännittynyt, mutta pian oppilaat rentoutuivat. Työparini kanssa emme huomanneet jännitystä. Tämä johtuu ehkä siitä, että

opettaja tuntee luokkansa paremmin. Opettaja A oli yllättynyt myös siitä, että oppilaat keskittyivät hyvin tekemään viimeistä harjoitusta, hiljaista ryhmätyötä.

Opettaja B totesi päivän sujuneen hyvin ja tarjonneen oppilaille monipuolista tekemistä ja riittävän vaativia haasteita. Hän piti hyvänä asiana sitä, että oppilaat työskentelivät erilaisilla kokoonpanoilla päivän aikana. Opettaja B piti oppilaiden aktiivisuutta hyvänä asiana. Opettaja B toimii luokassa sijaisena kevään aikana 3 kuukautta joten hän ei osannut ottaa kantaa enempää ryhmän toimintaan.

Haastattelin opettaja A:n toisen kerran 11.4.2014 Haastattelussa keskityin enemmän luokkaryhmän turvallisuuden tasoon ja sen mahdolliseen muutokseen. Haastattelurunko (LIITE3).

Opettajan A kokemukset päivästä olivat erittäin positiiviset. Hänen mielestään päivä oli sujunut hyvin. Opettaja iloitsi erityisesti siitä, että oppilaat osallistuivat niin rohkeasti ja ennakkoluulottomasti päivän tapahtumiin. Opettaja koki hyväksi sen, että hänellä oli mahdollisuus osallistua itse toimintaan ja toisaalta myös aikaa havainnoida luokan toimintaa. Yhtenä tärkeänä havaintona hän mainitsi huomionsa eräästä luokan työstä. Riippumatta siitä, missä ryhmässä ja kenen kanssa tyttö työskenteli, hän sai aina ryhmän toimimaan ja harjoituksen vietyä hyvin päätökseen. Opettaja on ryhmäytymispäivän jälkeen tehnyt samanlaisia huomioita tytön toiminnasta luokkatilanteessa. Erityisesti opettaja mainitsi havainnointitilanteesta positiivisena sen, että oppilaat ikään kuin ”unohtivat” hänet, ja keskittyivät täysin harjoitusten tekemiseen. (Opettaja A 2014b.)

Ryhmäytyspäivän vaikutus luokan toiminnassa näkyi opettajan mukaan selkeästi ensimmäisen viikon aikana. Oppilaat pyrkivät huomioimaan toisensa paremmin ja olivat valmiimpia työskentelemään erilaisissa ryhmissä oppituntien aikana.

Haastattelun aikaan ryhmäytyspäivästä oli kulunut kolme viikkoa ja oppilaat olivat opettajan mukaan palanneet enemmän entiseen käyttäytymiseen. Opettaja oli palannut haastatteluviikon aikana ryhmäytyspäivään oppilaiden kanssa. Opettaja koki tärkeänä muistella päivää ja tätä kautta rohkaista oppilaita huomioimaan toisiaan paremmin. (Opettaja A 2014b.)

Erityisen hyvänä ja toimivana asiana opettaja mainitsi leikkien ja harjoitusten yksinkertaisuuden.

”Oli tosi hyvä että leikit ja tehtävät sekä ohjeet olivat yksinkertaisia. Näin kaikilla oppilailla on mahdollisuus ymmärtää heti mitä on tarkoitus tehdä eikä kukaan tippunut kärryiltä heti alkuun. Junaleikissä oli hyvä että erityisjutut oli kirjoitettu fläpille.”

(Opettaja A 2014b.)

Kiitosta opettaja antoi myös leikkien ja harjoitusten ohjaustilanteesta. Olimme työparini kanssa olleet opettajan mukaan riittävän jäməköitä, mutta samalla luonneet rennon ja kannustavan ilmapiirin. (Opettaja A 2014b.)

Parannusehdotuksena opettaja mietti mahdollisuutta jakaa ryhmäytyspäivä kahteen eri jaksoon. Näin toimien päivän aiheeseen voisi palata uudelleen jonkin ajan päästä ja samalla ryhmäytystoiminnalle tulisi jatkumo. Kahteen jaksoon jaettuna oppilaat jaksaisivat keskittyä kaikkiin harjoituksiin vielä paremmin. Opettaja koki kuitenkin tärkeänä sen, että toiminta tapahtuu jossain muualla kuin koulurakennuksessa. Ympäristön vaihdos itsessään saa oppilaat toimimaan eri tavalla kuin koulussa. Päivän jakamisen yhteydessä täytyy opettajan mukaan miettiä tarkasti liikkumiseen liittyviä ratkaisuja, jotta ne eivät vie liikaa aikaa itse toiminnalta. (Opettaja A 2014b.)

Oppilaat pyrkivät luomaan kaikista harjoituksista kilpailutilanteita. Harjoitusten ohjeistuksessa on tärkeää kiinnittää huomiota erityisesti siihen että harjoituksissa ei haeta nopeinta tai parhainta suoritusta.

Materiaalipaketti osoittautui toimivaksi. Tutustumisharjoitus toimi hyvin tämän ikäisten oppilaiden kanssa. Lämmittely- ja virittäytymisharjoitukset rentouttivat sopivasti ryhmää. Otimme kumpanakin päivänä kaikki tämän ryhmän harjoitukset ja leikit. Kommunikointi – ja yhteistyöharjoituksia oli riittävästi ja ne olivat sopivan vaihtelevia. Harjoitusten välissä olevat ”pikapurkutilanteet” ovat mielestäni tärkeitä. Luokan B kanssa ne eivät onnistuneet haluamallani tavalla koska olimme ulkona. Tähän seikkaan kiinnittäisin enemmän huomiota tulevaisuudessa. ”Pikapurku” päättää hyvin tehdyn harjoituksen ja antaa oppilaille mahdollisuuden kertoa kokemuksiaan heti harjoituksen jälkeen. ”Pikapurkutilanteissa” voi luontevasti kerrata harjoituksen tavoitteen ja antaa positiivista palautetta.

Materiaalipaketti on varsin muunneltava. Yhteisöpedagogin ammattitaitoa ohjaustilanteissa on mielestäni se, että hän osaa tarvittaessa jättää pois harjoituksia, mikäli aika ei riitä kaikkien suunniteltujen harjoitusten tekemiseen. On hyvä laatia valmiiksi aikataulu mutta sen orjallinen noudattaminen on lähes mahdotonta. Ryhmä elää ja toimii tavallaan ja esimerkiksi taukojen paikkoja on lähes mahdoton laatia ennalta (lukuun ottamatta ruokataukoa). Ohjaajan on tärkeää ”osata lukea” ryhmää. Mikäli ryhmä vaikuttaa väsyneeltä on järkevää pitää tauko vaikka sitä ei olisi ohjelmaan merkittykään.

5 POHDINTA

Opinnäytetyöni on kehittämishanke. Hankkeen tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa Ähtärin seurakunnan nuorisotyön käyttöön materiaalipaketti toiminnallisen ryhmäytyspäivän järjestämiseksi alakoulun 3-4 luokan oppilaille. Kehittämishankkeen toisena tavoitteena on kokeilla valmista materiaalipakettia käytännössä.

Opinnäytetyöni aihe tuntui alusta saakka mielenkiintoiselta ja kiinnostavalta toteuttaa. Kouluyhteistyö on lähellä sydäntäni ja opinnäytetyö antoi mahdollisuuden perehtyä tähän työalaan hieman syvällisemmin.

Seurakunnassamme on järjestetty aiemmin yksittäisiä ryhmäytyspäiviä, näiden päivien osalta materiaali on koottu aina erikseen jokaista ryhmäytyspäivää varten. Materiaalipaketille oli olemassa selkeä tarve. Laatimani materiaalipaketin avulla päivien valmistelutyö helpottuu merkittävästi. Näin ollen työni hankkeistaja Ähtärin seurakunta hyötyy myös materiaalipaketista. Valmiin materiaalipaketin avulla ryhmäytyspäiviä voidaan tarjota enemmän kouluille ja näin ollen voidaan vahvistaa kouluyhteistyötä.

Keskustelin Otsonkoulun rehtorin Marika Pienimäen kanssa ja sovimme että syyslukukauden alussa etenkin 3-4 luokan opettajilla tarjotaan mahdollisuutta ryhmäytystoimintaan. Tarvittaessa myös muilla luokka-asteilla on mahdollisuus osallistua toimintaan. Ryhmäytyspäivän laajuus ja sisältö sovitaan jokaisen ryhmän kanssa erikseen. (Pienimäki 2014.)

Materiaalipaketin kokeilupäivät osoittivat että paketti on toimiva ja muunneltavissa erilaisiin tilanteisiin. Suunnittelun eräänä tavoitteena pidin sitä, että materiaalipaketti taipuu moneen eri tilanteeseen. Aina ei käytettävissä ole kokonaista

päivää ryhmäytystä varten, toisinaan yksittäiset tunnit vastaavat paremmin tarpeeseen. Materiaalipaketin harjoitukset voi vetää yksikin ohjaaja, itse koin hyväksi kahden ohjaajan käytön. Kahden ohjaajan mukana ollessa on työnjako sovittava etukäteen. Materiaalipaketin mukana oleva aikataulutus on hyvin suuntaa antava. Yhteisöpedagogin ammattitaitoa on se, että hän osaa tulkita ryhmää ja arvioida esimerkiksi taukojen paikat itse. En koe mielekkääksi laatia tiukkaa aikataulua, jokainen ryhmä on erilainen ja toimii omalla tavallaan.

Toiminnallisten työtapojen käyttö materiaalipaketin harjoituksissa on mielestäni ehdoton edellytys hyvän ja onnistuneen ryhmäytyspäivän järjestämiseen. Itse tekemällä ja kokeilemalla, harjoitellen ja onnistuen vuorovaikutustaidot kehittyvät kuin huomaamatta. Erilaisten ryhmäkokoonten käyttäminen tuo uusia näkökulmia harjoitusten tekemiseen ja edesauttaa ryhmän sisäisen turvallisuuden vahvistumista.

Työni tietoperusta on lyhyt ja tiivis katsaus kouluyhteistyön periaatteisiin, lapsen kehitykseen 9-10 vuoden iässä ja ryhmän kehitykseen sekä toiminnallisiin menetelmiin. Tietoperustan kirjoittamisessa haastavaa oli rajaaminen, tavoitteenani oli tehdä tietoperustasta selkeä ja helppolukuinen. Mielestäni onnistuin tässä tavoitteessa.

Materiaalipaketin laadinnassa ongelmaksi muodostui saatavilla olevan materiaalin laajuus. Erilaisia leikkejä ja harjoituksia sisältäviä teoksia on paljon. Hyvien ja toimivien harjoitusten löytäminen oli haastavaa. Materiaalipaketin laajuus miettytti työni alkuvaiheessa. Halusin materiaalipaketista napakan ja toimivan työkalun, en liian laajaa mutta toisaalta sellaisen jossa on riittävästi sisältöä. Koin että työkokemuksestani oli apua tässä tilanteessa. Osasin hieman aavistella minkälaiset harjoitukset toimivat ja mitkä eivät. Mielestäni materiaalipaketti on toimivan

kokoinen. Siinä on perusharjoituksia, tarvittaessa harjoituksia varioimalla saa uusia haasteita jo pakettia aikaisemmin käyttäneelle ryhmälle.

Yhteistyö koulun kanssa sujui hyvin ja joustavasti. Ähtärissä seurakuntaa arvostetaan kasvatuskumppanina ja koulun kanssa on helppo tehdä yhteistyötä. Tulevaisuuden haasteet huomioiden yhteistyön perustana tulee olla molemminpuolinen kunnioitus ja ymmärrys. Ähtärin seurakunnan kouluyhteistyöhön ei ole laadittu strategiaa. Yhteistyön toimintamuotoja ei ole myöskään kirjattu kunta- tai koulukohtaiseen opetussuunnitelmaan. Koulun kanssa tehtävä yhteistyö on kuitenkin laajaa ja monipuolista. Yhteistyön muodot ja mahdollinen vuosisuunnitelma olisi hyvä kirjata näkyviin kouluyhteistyön strategiaan. Tämä vahvistaisi osaltaan yhteistyötä entisestään.

LÄHTEET

Aalto, M. 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen. Tampere: My Generation Oy.

Aalto, M. 2002. Turvallinen ryhmä. Forssa: Aseman Lapset ry.

Autio, S. 2014. Nuorisotyönohjaajan haastattelu 8.1.2014. Ähtärin seurakuntakeskus/ nuorisotyönohjaajien toimisto. Ähtäri.

Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. 14., uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Haastettu kirkko. 2012. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008-2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/\\$FILE/Haastettu%20kirkko.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$FILE/Haastettu%20kirkko.pdf). Luettu 18.2.2014.

Hakala, JT. 2004. Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus.

Hakkarainen, K. & Pihkala, P. 2012. Seurakunta ja koulu. Yhteistyön käsikirja. Helsinki: LK-kirjat.

Halonen, A. & Raunila, C. 2010. Rytinällä ryhmäksi. Ryhmyttävän toiminnan vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Järvenpää.

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/10850/Halonen_Anniina_Raunila_Carita.pdf.pdf?sequence=1 Luettu 3.3.2014.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13.–14., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Howe, C. 2010. Peer groups and children's development. Understanding children's world. Chichester: Wiley-Blackwell

Hyppönen, T. & Linnossuo, O. (toim.) 2002. Zip, Zap ja Boing. Leikkejä ja muita toiminnallisia menetelmiä hoito-, kasvatusta- ja sosiaalialan koulutukseen ja työhön. Helsinki: Lasten keskus.

Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa. 2010. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lapsi- ja nuorisotyön missio ja visio sekä strategia 2010. Kirkkohallitus. Kasvatus ja nuorisotyö.

http://www.evl-slk.fi/files/39/lapsi_ja_nuorisotyon_strategia04.pdf. Luettu 3.3.2014.

Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle. Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS- Kustannus.

Lahtiluoma, S. & Turunen, R. 2011. Kunta ja seurakunta-vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Savio: Kuntaliitto.

Saatavissa: file:///C:/Users/Esa/Downloads/kunnat_ja_seurakunnatebook.pdf. Luettu 18.2.2014.

Lakanen, H. 2013. Oppilaan kokonaisvaltaista kasvua tukevaa luokkahuoneilma-
piiriä etsimässä. "Semmoinen niinkö sosiaalisen lämmön ja auttamisen ilmapiiri
olis kiva". Pro gradu-tutkimus. Jyväskylän Yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42406/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201311022531.pdf?sequence=1>. Luettu 2.3.2014

Näre, S. 2010. Kouluikäinen tyttö. Teoksessa Jokela, E. & Pruuki, H. (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-kirjat, 43–58.

Opettaja A. 2014a. Luokanopettajan haastattelu 5.3.2014. Otsonkoulu. Ähtäri.

Opettaja A. 2014b. Luokanopettajan haastattelu 11.4.2014. Otsonkoulu. Ähtäri.

Opettaja b. 2014. Luokanopettajan haastattelu 14.3.2014. Otsonkoulu. Ähtäri.

Pienimäki, M. 2014. Rehtori Otsonkoulu. Henkilökohtainen tiedonanto, keskustelu. 11.4.2014. Ähtäri.

Pihkala, P. 2010. Seurakunnan ja koulun yhteistyö. Teoksessa Jokela, E. & Pruuki, H. (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-kirjat, 92–112.

Ritokoski, S. 2010. Lapsi ja kaverit. Teoksessa Jokela, E. & Pruuki, H. (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-kirjat, 59–78.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sinkkonen, J. 2010. Kouluikäinen poika. Teoksessa Jokela, E. & Pruuki, H. (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK kirjat, 31–42.

Tytöt ja pojat seurakuntalaisina. 2012. Kehittämisasiakirja. Kirkkohallituksen julkaisuja. Helsinki: Kirkkohallitus.

Valkeapää, M. 2011. Pomppivat pavut ryhmätoimintaa isoille ja pienille. Helsinki: LK-kirjat.

Vinko, T. 2013. Kirkon ja koulun yhteistyön kehittäminen jää uskonnonopetuskeskustelun varjoon. Artikkelit nettilehdessä Kirkonkello. Julkaistu 11.11.2013.
<http://www.kirkonkello.fi/kirkon-ja-koulun-yhteistyon-kehittaminen-jaa-uskonnonopetuskeskustelun-varjoon/>. Luettu 24.2.2014.

Vuorinen, I. 1995. Tuhat tapaa opettaa. Menetelmäopas opettajille, kouluttajille ja ryhmän ohjaajille. 3. painos. Naantali: Resurssi.

Opettajan ensimmäisen haastattelun teemat

Yleisvaikutelma luokasta

- Millainen luokka on?
- Tyttöjen ja poikien lukumäärän suhde
- Onko luokka äänekäs vai hiljainen?

Luokan yhteistoiminta

- Onko ”klikkejä”?
- Työskentelevätkö oppilaat yhdessä?
- Esiintyykö luokassa kiusaamista?
- Uskaltavatko oppilaat yrittää rohkeasti? Uskaltavatko epäonnistua?

Työrauha

- Millainen työrauha luokassa on?

Muuta

- Onko jotain mitä opettaja haluaisi erityisesti luokasta kertoa?

Riikka Aittolampi

Yhdessä tekemällä

**Materiaalipaketti toiminnalliseen ryhmäytymispäivään
CENTRIA- AMMATTIKORKEAKOULU
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
Huhtikuu 2014**

SISÄLLYS

1 OHJAAJALLE	3
2 TUTUSTUMISHARJOITUS	5
3 LÄMMITTELY- JA VIRITTÄYTYMISHARJOITUKSET	6
4 RYHMIINJAKOMENETELMÄT	11
5 KOMMUNIKOINTIHARJOITUKSET	14
6 YHTEISTYÖHARJOITUKSET	16
7 LOPPUPURKU	20
8 PÄIVÄN OHJELMA	21
LÄHTEET	22

1 OHJAAJALLE

Vanha sanonta ”hyvin suunniteltu on puoliksi tehty” pitää hyvin paikkansa myös ryhmän ohjaamiseen liittyvissä tilanteissa. Hyvän toimintahetken suunnittelu alkaa ryhmän tarpeiden selvittämisestä ja tavoitteiden asettelusta. Toisaalta ryhmän ohjaamisessa kannattaa muistaa aina se, että hyvin usein ohjaaja joutuu tekemään muutoksia ja kompromisseja suunnitelmiensa suhteen. Ryhmä ei välttämättä aina toimi haluamallasi tavalla tai jotkut harjoitukset tuntuvat aivan liian helpoilta. Tällöin on hyvä jos ohjaaja on varautunut myös muutoksiin etukäteen. (Valkeapää 2011, 14–15.)

On tärkeää huomioida myös se, että jokainen ohjaaja toimii omalla, persoonallisella, tavallaan. Ohjaajan rooli on varsin haastava koska hänen tulee kyetä tarvittaessa puuttumaan ryhmän toimintaan, toisaalta ohjaaja ei saa liiaksi vaikuttaa ryhmän toimintaan. Ohjaajan liiallinen innostuminen ja voimakas ohjaaminen ei välttämättä anna ryhmälle riittävästi tilaa ja mahdollisuuksia toimia ja kehittyä. Toisaalta liian lepsu ote ja hidas puuttuminen voivat aiheuttaa vaaratilanteita. (Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2011, 27.)

Materiaalipaketissa olen pyrkinyt tuomaan esiin jokaisen harjoituksen kohdalla mitkä ovat kyseisen harjoituksen tavoitteet, tarvittavat välineet sekä toimintaohjeet. Joidenkin tehtävien lopussa on myös tehtävän lopuksi tarkoitettuja purkukysymyksiä. Nämä tehtäväkohtaiset purkukysymykset on tarkoitus käsitellä aina kyseisten tehtävien lopuksi.

Materiaalipaketti on rakennettu niin, että joitain harjoituksia voidaan jättää pois ja harjoitusten paikkoja voidaan vaihtaa. Päivän ohjelma voidaan myös jakaa kahteen osaan ja näin ollen pitää kahtena eri kokonaisuutena.

Ryhmäänjakomenetelmät olen koonnut omaksi kokonaisuudeksi. Näitä harjoituksia voi käyttää aina tarpeen mukaan.

2 TUTUSTUMISHARJOITUS

Sosiometriaa korteilla

Tavoite: ajatusten ja kokemusten jako

Välineet: erilaisia kortteja ja/tai kuvia

Aika: noin 15–20 minuuttia

Paikka: sisällä

Ohjaaja jakaa kuvat etukäteen kokoontumistilan lattialle kuvapuoli ylöspäin. Oppilaille annetaan ohje valita kuva joka heitä eniten miellyttää. Oppilaat valitsevat kuvan. Kukin kertoo vuorollaan oman nimensä ja sen miksi valitsi kyseisen kuva. Tämän jälkeen oppilaat laittavat kuvan takaisin lattialle. Kun kierros on käyty läpi, jatketaan niin että kuka tahansa ryhmän jäsenistä voi valita lattialla olevista kortteista mieleisensä. Tämän jälkeen käydään uusi kierros, jossa jokainen uuden kortin valinnut esittelee oman korttinsa.

(Hyppönen & Linnossuo 2002, 28.)

3 LÄMMITTELY- JA VIRITTÄYTYMISHARJOITUKSET

Kättely

Tavoite: ryhmäytyminen ja ryhmän vuorovaikutuksen kehittäminen

Välineet: -

Aika: 5 min

Paikka: sisällä/ulkona

Ryhmän jäsenet istuvat piirissä. Ohjaaja kuiskaa jokaiselle ryhmän jäsenelle jonkun numeron. Ryhmän jäsenet eivät saa kertoa numeroaan muille. Ohjaaja päättää kuinka monta kappaletta kutakin numeroa on. Ohjaajan jaettua numerot kaikille ryhmän jäsenille, ryhmälle annetaan ohjeeksi etsiä henkilö/henkilöt jolla on sama numero kuin hänellä. Ryhmän jäsenet eivät saa puhua eivätkä näyttää mitään käsimerkkejä. Oman ryhmän jäsenet etsitään kätteleällä, kätellessä ravistetaan kättä niin monta kertaa kuin oman numero edellyttää. Numeroiden hakua jatketaan niin kauan, että kaikki ovat löytäneet oman ryhmän.

Tämän jälkeen istutaan takaisin piiriin niille paikoille jossa ryhmä on, näin on saatu istumajärjestystä muutettu. Harjoitus sopii myös ryhmänjakoharjoitukseksi.

(Kataja ym. 2011, 54.)

Irvistellään

Tavoite: Yhteishengen kohottaminen, tunnelman rentouttaminen

Välineet: Cd-soitin, reipasta musiikkia

Aika: 10 minuuttia

Paikka: sisällä

Ryhmän jäsenet valitsevat itselleen parin ja päättävät kumpi parista on A ja kumpi B. Aluksi henkilö A kävelee ympäri tilaa ja henkilö B seuraa häntä. Henkilö B saa

irvistellä A:lle mitä hullunkurisimmilla tavoilla. Irvistellessä ei saa käyttää ääntä eikä koskea edellä kulkevaa henkilöä. Henkilön A tehtävä on pyrkiä saamaan B kiinni irvistelystä katsomalla välillä taakseen. Jos B irvistää juuri silloin kun A katsoo taakseen hän jää kiinni ja A ja B vaihtavat rooleja. Mikäli roolit eivät vaihdu luontevasti, ohjaaja määrittelee ajan jonka jälkeen roolit vaihtuvat. Harjoituksen alkaessa ohjaaja laittaa musiikin soimaan taustalle.

(Valkeapää 2011, 27.)

Kolmikyykky

Tavoite: saada ryhmä toimimaan yhteisen tavoitteen hyväksi

Välineet: -

Aika: 15 minuuttia

Paikka: sisällä/ulkona

Aluksi seistään piirissä. Ohjaaja kertoo harjoituksen idean osallistujille. Tehtävänä harjoituksessa on toimia niin, että kolme henkilöä on kerrallaan kyykyssä ja muut seisovat. Kun joku kyykyssä olevista nousee ylös, joku toinen menee kyykkyyn. Tarkoituksena on se, että kyykyssä olemisen vaihtuu joustavasti. Koko ryhmän tehtävänä on huolehtia että kyykyssä on samaan aikaan kolme ihmistä. Mikäli harjoitus sujuu hyvin kolmen ollessa kyykyssä, voi harjoitusta vaikeuttaa niin että neljä henkilöä on samaan aikaan kyykyssä.

(Hyppönen & Linnossuo 2002, 35.)

Kuka tai mikä

Tavoite: alkulämmittely, tunnelman rentouttaminen

Välineet: cd soitin, musiikkia

Aika: 10 minuuttia

Paikka: sisällä

Osallistujat liikkuvat rajatussa tilassa vapaasti musiikin soidessa. Kun musiikki loppuu, otetaan lähin henkilö pariksi. Ohjaaja antaa kysymyksiä joihin vastataan parin kanssa. Ohjaaja voi kysyä esimerkiksi. ”Mikä auto olisit, jos olisit auto?” Kummankin parin vastattua kysymykseen he jatkavat kävelyä musiikin tahdissa. Musiikin loppuessa ohjaaja esittää uuden kysymyksen johon uudet parit vastaavat.

(Valkeapää 2011,38.)

Harrastussalaatti

Tavoite: alkulämmittely, tutustuminen

Välineet: tuolipiiri

Aika: 10 minuuttia

Paikka: sisällä

Osallistujat istuvat piirissä. Ohjaajalle ei ole piirissä tuolia. Ohjaaja huutaa piirin keskellä jonkun harrastuksen mitä itse harrastaa. Kaikki jotka harrastavat samaa asiaa vaihtavat paikkaa. Ohjaaja yrittää päästä istumaan tuoliin. Piirin keskelle jäänyt huutaa oman harrastuksensa ja kaikki tämän harrastuksen harrastajat vaihtavat paikkaa. Mikäli keskellä oleva huutaa URHEILUKAUPPA, kaikki vaihtavat paikkaa.

(Aalto 2000, 200.)

Junaleikki

Tavoite: alkulämmittely, tunnelman rentouttaminen

Välineet: -

Aika: 15 minuuttia

Paikka: sisällä

Leikin alussa osallistujat istuvat piirissä. Ohjaaja kertoo että leikkijät muodostavat junanradan. Juna kulkee radalla siten että leikkijät kääntävät vuorollaan päätään oikealle ja sanovat samalla ”tsuku, tsuku...” Junan kulkua on hyvä harjoitella hetki. Kun juna kulkee sujuvasti, otetaan leikkiin mukaan esteitä.

Ensimmäinen este on tasoristeys. Valitaan kaksi leikkijää jotka muodostavat kumpikin tasoristeyksen. Tasoristeys muodostetaan siten, että käsistä muodostetaan puomit silloin kun juna tulee kohdalle. Puomit aukeavat ja tasoristeystä muodostanut leikkijä sanoo ”kling, klang...”. Junan kulkua ja tasoristeysä on hyvä harjoitella hetkinen.

Seuraavaksi valitaan muutama vapaaehtoinen jotka ovat hirviä. Hirvien tehtävänä on hypätä junan eteen satunnaisesti. Hirveä esittävä leikkijä voi halutessaan nostaa kädet korvilleen ja sanoa ”vompati, vompati...” Silloin muut leikkijät jarruttavat sanoen ”skriik, skriik...”

Kolmanneksi esteeksi leikkiin valitaan kaksi vapaaehtoista, joista toinen sanoo junan tullessa kohdalle ” It’s teatime”. Toinen leikkijöistä vastaa ” I’m coming darling.” Nämä kaksi leikkijää nousevat ylös ja kättelevät toisiaan piirin keskellä. Tämän jälkeen he palaavat paikalleen. Samaan aikaan muut leikkijät ovat turisteja, jotka ottavat kuvitellulla kamerallaan kuvia ja sanovat ”räps,räps...” Vapaaehtoisten tehtäviä voi vaihdella leikin edetessä.

(Hyppönen & Linnossuo 2002, 40.)

Mikäli leikkijöiden on hankala muistaa kaikkia leikin kohtia voi ”esteet” kirjata ylös taululle tai jättää osan ”esteistä” pois.

Vaihda paikkaa

Tavoite: tunnelman rentouttaminen, kontaktin otto

Välineet: -

Aika: 10 minuuttia

Paikka: sisällä/ulkona

Leikkijät seisovat piirissä. Leikin alkaessa kaikki leikkijät katsovat toisiaan silmiin. Kun katsekontakti toiseen leikkijään löytyy, on vaihdettava hänen kanssaan paikkaa. Paikanvaihto tapahtuu rauhallisesti. Leikin aikana saadaan vaihdettua hyvin järjestys piirissä.

(Valkeapää 2011, 30.)

4 RYHMIINJAKOMENETELMÄT

Numerot

Tavoite: ryhmiin jakaminen, ryhmäytyminen

Välineet: -

Aika: 5 minuuttia

Paikka: sisällä/ulkona

Osallistujat kävelevät rajatussa tilassa satunnaisessa järjestyksessä. Ohjaajan huu-
taessa jonkun numeron osallistujat muodostavat ohjeenmukaisen ryhmän. Harjoitusta voidaan jatkaa hetken aikaa ennen kuin ohjaaja muodostaa haluamansa kokoisia pienryhmiä.

(Kataja ym. 2011, 54.)

Eläintarha

Tavoite: ryhmiin jakaminen

Välineet: paperilapuille kirjoitettuja eläinten nimiä

Aika: 5 minuuttia

Paikka: sisällä/ulkona

Ohjaaja jakaa kaikille osallistujille paperilapun johon on kirjoitettu eläimen nimi. Lappua ei saa näyttää muille ryhmän jäsenille. Ohjaajan annettua luvan osallistujat ryhtyvät äänteleeseen lapussa olevan eläimen tavoin. Samat eläimet menevät samaan ryhmään. Harjoitusta voi varioida kirjoittamalla lappuihin kulkuvälineiden nimiä jolloin ryhmää etsitään äänтелеväällä/liikkumalla kuten lapussa oleva kulkuväline.

(Aalto 2000, 160.)

Samanväriset sukat

Tavoite: ryhmiin jakaminen

Välineet: -

Aika: 5 minuuttia

Paikka: sisällä/ulkona

Osallistujat seisovat piirissä. Ohjaaja antaa leikkijöille ohjeen muodostaa ryhmä esimerkiksi samanväristen sukkien mukaan. Osallistujat menevät ryhmiin sukkien värin mukaan. Halutessaan ohjaaja voi vaikuttaa ryhmien kokoon valitsemalla sellaisia kriteereitä joiden avulla hän saa muodostettua haluamansa kokoisia ryhmiä.

(Halonen & Raunila 2010, 25.)

Ryhmiinjako erilaisia variaatioita

Tavoite: ryhmiin jakaminen

Välineet: -

Aika: 5 / harjoitus

Paikka: sisällä/ulkona

Ohjaaja voi jakaa osallistujat ryhmiin varioimalla harjoitusta usealla eri tavalla.

1. Ohjaaja pyytää osallistujia järjestäytymään syntymäkuukauden mukaan jonoon. Mikäli saman kuukauden aikana on syntynyt useampi osallistuja, voidaan ottaa syntymäpäivä tarkasteluun mukaan. On tärkeää huomioida että lapset eivät välttämättä muista omaa syntymäpäiväänsä. Osallistujat voidaan jakaa ryhmiin syntymäkuukauden mukaan tai ohjaaja voi jakaa jonon haluamansa suuruisiin ryhmiin.

2. Ohjaaja pyytää osallistujia järjestäytymään jonoon sukunimen alkukirjaimen mukaan. Saman alkukirjaimen kohdalla seuraavat kirjaimet ratkaisevat. Jako etenee kuten edellisessä variaatiossa.
3. Ohjaaja pyytää osallistujia etsimään itselleen parin (tai tarvittava kokoisen ryhmän) jolla on mahdollisimman samanväriset vaatteet kuin itsellä. Tässä harjoituksessa kannattaa huomioida että kaverukset etsiytyvät mielellään yhteen.
4. Ohjaaja pyytää osallistujia hakeutumaan ryhmiin silmien värin, hiusten värin tms. mukaisesti. Tämän jälkeen ohjaaja voi halutessaan muokata pareja/ryhmiä sopivan kokoisiksi.

(Aalto 2000, 162.)

5 KOMMUNIKOINTIHARJOITUKSET

Kuviot

Tavoitteet: kommunikointi, yhteistyö, oivaltaminen

Välineet: sokkoliinoja jokaiselle ryhmän jäsenelle

15 metriä narua

Aika: 15 minuuttia

Paikka: sisällä/ulkona

Ohjaaja jakaa leikkijät ensin sopivankokoisiin ryhmiin käyttäen jotain ryhmienjamenetelmää. Koko harjoitus suoritetaan samassa ryhmässä.

Harjoituksen tarkoituksena on se, että ryhmän jäsenet tekevät narusta silmät peitettyinä erilaisia kuvioita. Kaikkien ryhmän jäsenten on oltava osallisena kuviossa.

Ryhmän jäsenten on pidettävä koko ajan kiinni narusta.

Aluksi harjoitus toteutetaan niin että ohjaaja antaa ryhmän jäsenille aikaa suunnitella kuviota ennen kuin silmät peitetään. Muutaman kerran jälkeen ryhmän jäsenet yrittävät muodostaa kuvion ilman ennakkosuunnittelua. Kuvioden muotoja voivat olla esimerkiksi neliö, kolmio, ympyrä, sydän. Ryhmänjäsenten välinen keskustelu on sallittu.

Harjoituksesta voidaan tehdä erilaisia variaatioita kieltämällä ryhmän jäseniltä myös puhuminen tai valitsemalla joukkueelle kapteeni jonka silmät saavat olla auki. Näin kapteeni voi antaa ohjeita muulle ryhmälle.

(Kataja ym. 2011, 77.)

Harjoituksen jälkeen keskustellaan yhteisesti harjoituksen kulusta ja siitä missä tilanteessa oli helppo muodostaa kuvioita. Entä mikä tilanne / kuvio oli vaikein? Mitkä seikat helpottivat kuvioden muodostusta? Entä mikä oli vaikeinta?

Harjanvarsi

Tavoite: yhteistyö, kommunikointi

Välineet: harjanvarsi tai muu keppi jokaiselle ryhmälle

Aika: 15 minuuttia

Paikka: sisällä/ulkona

Ryhmän jäsenet jaetaan uusiin pienryhmiin käyttäen ohjaajan valitsemaan ryhmäjakomenetelmää.

Ryhmän jäsenet asettuvat kepin molemmin puolin ja ottavat etusormilla kiinni kepeistä. Tarkoituksena on kannatella keppiä etusormien varassa ja yrittää laskea keppi yhdessä maahan. Tehtävän onnistunut suoritus vaatii sen, että ryhmän jäsenet sopivat yhdessä milloin kepin lasku aloitetaan ja milloin lopetetaan. Harjoituksen voi toistaa muutamia kertoja.

(Hyppönen & Linnossuo 2002, 50.)

Harjoituksen jälkeen ohjaaja kyselee mitkä ryhmät onnistuivat. Yhteisessä keskustelussa pyritään löytämään ne seikat jotka edesauttoivat onnistumista. Mikäli joku ryhmä haluaa vielä kokeilla kepin laskemista, annetaan heille siihen mahdollisuus.

6 YHTEISTYÖHARJOITUKSET

Yhteistyöharjoitukset voidaan tehdä kokonaisuutena jolloin siirrytään harjoituksesta toiseen. Tällöin harjoitusten purku tapahtuu vasta kaikkien harjoitusten jälkeen. Toinen vaihtoehto on tehdä yksi tai kaksi harjoitusta peräkkäin ja purkaa harjoitukset tämän jälkeen.

Gordionin solmu

Tavoite: yhteistyö, ongelmanratkaisu

Välineet: -

Aika: 15 minuuttia

Paikka: sisällä/ulkona

Osallistujat seisovat piirissä ja lähtevät kävelemään kohti piirin keskustaa kädet ylös nostettuina. Kun osallistujat ovat kävelleet piirin keskelle, he ottavat kädellä kiinni jonkun toisen kädestä ja toisella kädellä jostain toisesta kädestä. Kun jokaisella on kädet käsissä, ryhdytään avaamaan muodostunutta solmua. Tavoitteena on saada yhtenäinen piiri. Toivottua lopputulosta ei välttämättä voida saavuttaa.

Ohjaaja voi tarvittaessa keskeyttää harjoituksen ja aloittaa sen alusta.

(Aalto 2000, 357.)

Harjoituksen jälkeen keskustellaan seuraavista kysymyksistä. Miltä tuntui suorittaa tehtävää? Miltä tuntui, kun tehtävä onnistui/ epäonnistui?

Solmu köyteen

- Tavoite: yhteistyö, ongelmanratkaisu
- Välineet: köysi, joka on pituudeltaan 1m x osallistujien määrä + 2 metriä
- Aika: 15 minuuttia
- Paikka: sisällä/ulkona

Ohjaaja jakaa osallistujat tätä harjoitusta varten uusiin pienryhmiin.

Köyden puoliväli on merkitty esim. teipillä. Osallistujat ottavat kiinni köydestä tasavälein. Keskikohtaan voi jättää noin 1 metrin etäisyyden. Ryhmän tarkoitus on tehdä köyteen solmu mahdollisimman lähelle keskikohtaa irrottamatta otetta köydestä.

(Hyppönen & Linnossuo 2002, 50.)

Mikäli solmujen tekeminen ei ryhmiltä onnistu voi ohjaaja antaa vinkin että jokaisen ryhmän jäsenen on kuljettava silmukan läpi. Tämän jälkeen ryhmät voivat keilla harjoituksen onnistumista.

Vanne

- Tavoite: Yhteistyö ja toisten auttaminen
- Välineet: Vanne/vanteita
- Aika: 10–15 minuuttia
- Paikka: sisällä/ulkona

Harjoituksen alussa ryhmän jäsenet seisovat ringissä käsi kädessä. Ohjaaja laittaa kahden osallistujan väliin vanteen, joka on tarkoitus kuljettaa koko ringin läpi niin, että kädet eivät irtoa toisistaan. Harjoitus voidaan tehdä joko isossa ryhmässä tai pienryhmässä. Harjoituksen vaativuutta voi lisätä laittamalla ringiin toisen vanteen.

(Kataja ym. 2011, 99.)

Taikamatto

Tavoite: yhteistyö, ongelman ratkaiseminen, lähellä oleminen

Välineet: matto jokaiselle ryhmälle

Aika: 15 minuuttia

Paikka: sisällä

Ohjaaja laittaa lattialle samankokoisen maton jokaista ryhmää varten. Ryhmän jäsenet menevät seisomaan matolle, jokaisen jäsenen tulee mahtua siihen. Ohjaaja kertoo tarinan:

”Ryhmänne pääsee matkustamaan taikamatolla, joka nousee ilmaan. Jokainen voi katsella ympärillä olevia maisemia. Kun matto on noussut kymmenen metrin korkeuteen, se yhtä äkkiä pysähtyy. Matto ei voi jatkaa matkaansa ennen kuin se on käännetty. Ryhmän tulee kääntää matto poistumatta maton ulkopuolelle. Jotta saatte tehtävän suoritettua, teidän pitää toimia yhteistyössä ja pitää kiinni toisistanne.”

(Hyppönen & Linnossuo 2002, 61.)

Mikäli harjoitus ei onnistu ohjaaja voi neuvoa ryhmiä ja antaa mahdollisuuden yrittää maton kääntämistä muutaman kerran. Harjoituksen jälkeen mietitään yhdessä mikä harjoituksessa oli vaikeinta? Mikä helpointa?

Viisi jalkaa kolme kättä

Tavoite: yhteistyö, luova ongelmanratkaisukyky, hauskuus

Välineet: -

Kesto: 15 minuuttia

Paikka: sisällä

Ohjaaja kertoo ryhmän jäsenille että harjoituksen tarkoituksena on muodostaa patsaita ohjaajan antamien neuvojen mukaisesti. Aluksi rakennetaan patsas jossa on maassa 4 jalkaa (4 hengen ryhmä) ja 6 kättä. Mikään muu ruumiinosa ei saa koskettaa maata. Olkapäille ja käsinseisontaan ei saa nousta. Toisen jalkapöytien päällä ei saa seisoa, eikä toisten ja omien sormien päällä. Patsaan pitää pysyä koossa kolme sekuntia.

Ohjaaja kertoo ryhmälle aluksi tarinan. ”Olette kuumalla lattialla vanhassa roomalaisessa asunnossa, jota lämmitetään pohjakerroksesta käsin. Jotta saisitte mahdollisimman vähän palovammoja, tulee lattiaa koskettavien jalkojen ja käsien supistua minimiin.”

Seuraavat patsaat: 4 jalkaa ja 4 kättä

3 jalkaa ja käsien määrä rajoittamaton

2 jalkaa ja käsien määrä rajoittamaton

(Aalto 2000, 293.)

Harjoituksen jälkeen keskustellaan seuraavista kysymyksistä. Miltä tuntui tehdä tätä tehtävää? Miltä tuntui kun toinen ryhmä onnistui tehtävänsä teossa? Mitä opitte yhteistyöstä tätä tehtävää tehdessänne?

7 LOPPUPURKU

Hiljainen ryhmätyö

Tavoite: palautteen kerääminen ryhmältä, harjoitusten yhteinen purku

Välineet: fläppipaperia, kynä jokaiselle osallistujalle, teippiä, musiikkia, soitin

Aika: 30 minuuttia

Paikka: sisällä

Ennen harjoituksen alkua on hyvä pitää pieni tauko.

Ohjaaja teippaa huoneen seinille fläppejä joihin on kirjoitettu erilaisia kysymyksiä tai johdattelevia lauseita. Yksi kysymys jokaiselle fläpille.

Kysymyksiä: Paras juttu oli...

Minulle oli vaikeaa...

Opin päivän aikana että...

Luokassamme parasta on...

Olisin halunnut lisää...

Ohjaaja laittaa musiikin soimaan ja ryhmäläiset saavat kulkea huoneessa vapaasti kirjoittamassa vastauksia papereille. Kun kaikki ovat käyneet kirjoittamassa vastauksensa, kokoonnutaan yhteen. Ohjaaja johdolla käydään läpi fläpeille kirjoitetut kommentit ja keskustellaan niistä.

(Hyppönen & Linnossuo 2002, 77.)

8 PÄIVÄN OHJELMA

9:00	Päivän aloitus <ul style="list-style-type: none">• tervetuloa• käytännön ohjeet esim. vessat ym.
9:15	Tutustumisharjoitus Lämmittely – ja virittäytymisharjoitukset Tauko tarvittaessa harjoitusten välissä
11:00	Lounas
11:45	Ryhmiinjako Kommunikointiharjoitukset Yhteistyöharjoitukset Tauko
13:15	Loppupurku
13:45	Päivä loppuu

LÄHTEET

Aalto, M. 2000. Ryppästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen. Tampere: My Generation Oy.

Halonen, A. & Raunila, C. 2010. Rytinällä ryhmäksi. Ryhmyyttävän toiminnan vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Järvenpää.

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/10850/Halonen_Anniina_Raunila_Carita.pdf.pdf?sequence=1 Luettu 3.3.2014.

Hyppönen, T. & Linnossuo, O. (toim.) 2002. Zip,Zap ja Boing. Leikkejä ja muita toiminnallisia menetelmiä hoito-, kasvatus- ja sosiaalialan koulutukseen ja työhön. Helsinki: Lasten keskus.

Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle. Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS- Kustannus.

Valkeapää, M. 2011. Pomppivat pavut ryhmätoimintaa isoille ja pienille. Helsinki: LK-kirjat.

Opettajan toisen haastattelun teemat

Ajatukset päivän kulusta

- Kuinka päivä sujui?
- Tuliko luokan toiminnassa esiin yllättäviä/ uusia asioita vai työskentelikö luokka niin kuin opettaja oli odottanut?

Onko ryhmäytyspäivällä ollut vaikutusta luokan toimintaan?

- Ovatko oppilaat rohkeampia yrittämään esim. vaikeita ja haastavia asioita?
- Kannustavatko oppilaat toisiaan?
- Ovatko oppilaat valmiimpia työskentelemään toistensa kanssa?

Minkälaista palautetta päivästä

- Mitkä asiat toimivat?
- Mikä kaipaisi parannusta?
- Muuta palautetta